

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV FILOSOFIE A RELIGIONISTIKY

Lenka Pieterová

Názornost' a význam u Edmunda Husserla

Intuition and Meaning in Edmund Husserl

2015/2016

Mgr. Hynek Janoušek, PhD.

Na tomto mieste by som chcela poďakovať svojmu vedúcemu práce Mgr. Hynkovi Janouškovi PhD. za nesmierne priateľský a zhovievavý prístup, ktorým vyvážil môj prístup k predkladanej práci. Taktiež by som chcela poďakovať všetkým blízkym za neutíchajúcu podporu, menovite rodičom, Kláre Košutovej a Kateřine Pickovej.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou/diplomovou/rigorózní/dizertační práci vypracoval/a samostatně, že jsem řádně citoval/a všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. 8. 2016

Abstrakt (v slovenskom jazyku)

Predkladaná práca sa zaoberá vzťahom názornosti a významu v ranom diele Edmunda Husserla. Štruktúra pojednania je daná Husserlovou trojitou štruktúrou epistemických aktov, ktorú tvorí oblasť subjektivity, ideality a predmetnosti. V tomto rámci pojednávame o význame ako ideálnej jednote vo vlastnom zmysle významovej intencie, ktorá sa však vzťahuje takisto na predmetnosť. Tento vzťah je umožnený práve významovým vyplnením, ktoré je názorné. V závere takisto zdôrazňujeme rolu názornosti nielen v *Logických skúmaníach*, ktoré sú pre naše pojednanie centrálnym spisom, ale i v celku Husserlovej filozofie.

Kľúčové slová

epistemológia, jazyk, názor, význam, významová intencia, významové vyplnenie, predmetnosť, intencionalita, výraz

Summary

The submitted thesis deals with the relation of intuition to meaning in Edmund Husserl's early work. The structure of the thesis is given by Husserl's triadic structure of epistemic acts, which is formed by the realm of subjectivity, ideality and objectiveness. In this framework, we treat the meaning in its proper sense of meaning-intention, which is but also related to the objectiveness. This relation is made possible by meaning-fulfilment, which is intuitive. At the end, we also emphasize the role of intuition not only in the *Logical Investigations*, which are to our thesis the central work of Husserl, but also in the whole of Husserl's philosophy.

Key words

epistemology, language, intuition, meaning, meaning-intention, meaning-fulfilment, objectiveness, intentionality, expression

Obsah

0. Úvod a rozvrh práce	7
1. Štruktúra Husserlovho chápania jazyka (a poznania)	14
1.1. Náuka o epistemických oblastiach	14
1.2. Jazykový úzus. Základná terminológia Husserlovej sémantiky	20
1.3. Komunikačný model z <i>Logických skúmaní</i> (a jeho možné opodstatnenie)	22
2. Idealita. Význam	27
2.1. Konštitúcia významu	31
2.1.1. Význam ako „pojmová predstava“	31
2.1.2. Idealita významu	32
2.1.3. Identita významu	33
2.1.4. Významová prax	36
3. Subjektivita. Výraz	38
3.1. Oznamovacia (a menovacia) funkcia výrazu	39
4. Intencionalita. Predmetnosť	41
4.1. Husserlov transcendentálny	41
4.2. Intencionalita v <i>Logických skúmaniach</i>	42
4.3. Samostatné a nesamostatné významy. Vzťah jazyka a predmetnosti	44
5. Subjektivita – idealita – predmetnosť: Názor	46
5.1. Epistemologická funkcia významu	48
5.2. Znak a názor	50
6. Epistemológia a jazyk	52
7. Zhrnutie a záverečná úvaha	53
8. Použitá literatúra	57

0. Úvod a rozvrh práce

Edmund Husserl sa ako matematicky školený filozof pokúšal od začiatku svojho mysliteľského úsilia o filozofické premyslenie a následné založenie vedy – či už sa jedná o vedecky relevantné pojmy matematiky v raných prácach, alebo zmapovanie základnej oblasti skúsenosti, ktorá by poskytla metodologický predpoklad a podmienku možnosti fundácie ďalších oblastí vedenia, a ktorá neskôr nesie názov fenomenológia, alebo o finálnu kritiku novovekej vedy.

Inak tomu nie je ani v prípade koncepcie ideálnej oblasti čistej logiky. Husserl píše o základnom výsledku svojho prvého opus magnum *Logische Untersuchungen* ako o nájdení takej čisto teoretickej vedy, ktorá by tvorila základ každej vedeckej praxe, pričom by predstavovala špecifickú techniku, ktorá by túto prax umožňovala a zároveň by bola vedou apriórnu a demonštratívnu.¹ Veda, ktorá je podľa Husserla eminentným miestom pravdy, stojí a padá, mimo evidencie, t.j. intuitívneho nahliadnutia toho, ako veci sú, na deduktívnych pravidlách, ktoré nám umožňujú vedľa veľmi zriedkavých prípadov plného nahliadnutia pravdy skrze evidenciu, domyslieť prípady pravdepodobného vedenia.²

V Husserlovom myslení sa formuje už od jeho počiatkov ambivalencia medzi snahou o objektívne založenie vedenia a inklináciou k viac či menej psychologizujúcim, t.j. subjektívnym popisom jeho založenia, vzniku, či jeho fundamentálnych aspektov. Domnievame sa, že táto polarita v Husserlovom prípade bola veľmi plodnou a tvorila v konečnom dôsledku podložie jeho projektu fenomenológie ako deskriptívnej psychológie, t.j. takej oblasti vedenia, ktorá by podala náhľad na *objektívne platné* skúsenostné akty.

Husserl bol mysliteľ, ktorého badateľské úsilie bolo do veľkej miery formované tvorbou jeho učiteľov, popr. mysliteľov, s ktorými bol oboznámený iným spôsobom, alebo mu boli blízki. Celkom v tejto intencii možno vnímať tie jeho koncepcie, ktoré

---

¹ „Das Ergebnis unserer diesbezüglichen Untersuchung ist die Aussonderung einer neuen und rein theoretischen Wissenschaft, welche das wichtigste Fundament für jede Kunstlehre von wissenschaftlichen Erkenntnis bildet und den Charakter einer apriorischen und rein demonstrativen Wissenschaft besitzt.“
Husserl E., *Logische Untersuchungen: Erster Theil: Prolegomena zur reinen Logik*, Halle a. Saale 1900, Max Niemeyer, str. 8

² K tomu vid' Husserl E., *Logische Untersuchungen: Erster Theil: Prolegomena zur reinen Logik*, Halle a. Saale, Max Niemeyer, 1900, cca. str. 13 - 20

vyvstávajú až v diskusii (ako je tomu v prípade s Fregem), popr. následnej revízii bývalých koncepcií na základe nových rozmerov, ktoré vtlačil jeho myšlienkam buďto dialóg s inými mysliteľmi, kritika z ich strany, alebo inšpirácia, ktorú u nich načerpal.

Nie inak je tomu v prípade projektu deskriptívnej psychológie³, ktorý Husserl prebral od Franza Brentana, prednášky ktorého navštevoval počas štúdií. Zatiaľ čo rámec Husserlovho prvého veľkého spisu *Philosophie der Arithmetik* je daný Brentanom, neskôr sa Husserl od neho dištancuje.⁴ Brentovo stanovisko k vzťahu medzi ideálnymi obsahmi, ktoré by mali vyvstať na základe subjektívnych aktov je označované za konceptuálne,⁵ čo v praxi znamená, že akokoľvek môžeme tvrdiť existenciu určitých ideálnych obsahov, tieto obsahy sú v konečnej inštancii fundované subjektívne. Zatiaľ čo Brentano uprednostňuje genetickú konštitúciu ideálnych obsahov myslí s dôrazom na empirickú stránku ich konštitúcie, Husserl sa prikláňa k značne „objektivistickejšiemu“ stanovisku. To je zrejme najmä v *Logische Untersuchungen*. To možno demonštrovať napríklad na Brentanovom dvojčlennom pojme intencionálneho predmetu - imanencii predmetu v mysli zodpovedá reálny predmet - v polarite k Husserlovmu trojčlennému pojmu, ktorý tvrdí mimo reprezentovaného obsahu a faktického predmetu ešte aj logickú oblasť (ktorej náleží význam predmetu a ideálny predmet).⁶

Prolegomena k Logische Untersuchungen (LU sú pre našu prácu centrálny spis) sa do veľkej miery zaoberajú kritikou psychologického založenia vedenia, čo však neznamená, že Husserl sa vyvážuje zo založenia *subjektívneho*. Husserl chcel po vzore Brentanovej deskriptívnej psychológie nájsť takú (povedzme transcendentálnu - i keď tento výraz sa v LU neobjavuje často) oblasť v bytí, ktorá by dokázala dostať potenciálnemu objektívnemu aspektu noetických a iných individuálnych aktov. Husserl píše v úvode k vlastným *Logickým skúmaniam*: „Pretože všetko logické, pokiaľ to má byť

---

³ Husserl prebral od Brentana takisto rozlíšenie deskriptívnej a genetickej psychológie. Zatiaľ čo deskriptívna psychológia popisuje základné elementy, či fundamenty subjektivity, genetická psychológia popisuje aspekty subjektivity, ktoré náležia praktickému, empirickému, či inak situačne podmienenému modu.

⁴ Janoušek H., *Intencionalita a apriorita: Studie ke vztahu Brentanovy a Husserlovy filosofie*, TOGGA, Praha 2014, str. 191

⁵ Janoušek H., *Intencionalita a apriorita: Studie ke vztahu Brentanovy a Husserlovy filosofie*, TOGGA, Praha 2014, str. 115

⁶ Husserl E., *Besprechung*, s. 350, citované podľa: Janoušek H., *Intencionalita a apriorita: Studie ke vztahu Brentanovy a Husserlovy filosofie*, TOGGA, Praha 2014

predmetom nášho skúmania a má umožňovať evidenciu v ňom založených apriórnych zákonov, musí byť dané v subjektívnej realizácii.“⁷

Vo vyššie traktovanej intencii bude postupovať i predkladaná práca. V prvom rade je potrebné si uvedomiť, že Husserl má v úmysle, tak ako rozvádza v Prolegomenách, podať fundamentálny základ vede, resp. vedeniu. V úvode k *Logische Untersuchungen II.* však anticipuje tematický rozvrh skúmaní, keď oznamuje, že „*všetko teoretické bádanie, i keď sa nepohybuje vo výrazových aktoch, alebo vôbec v kompletných výpovediach, terminuje nakoniec predsa len vo výpovediach.*“⁸ Pred konštitúciou vedenia ako takého je preto nutné pojednať o jazyku.

Husserl si hneď uvedomuje, že výpovede sú dané vždy v určitej empirickej podobe: „*Najprv je nám ale logické dané v nedokonalej podobe: pojem ako menej či viac kolísajúci slovný význam, zákon, pretože sa skladá z pojmov, ako nie menej kolísajúce tvrdenie.*“⁹ Vzhľadom na to, že Husserl si potrebuje zjednať apriórny základ vedy, neuspokojí sa fakticky daným, ale usiluje na jeho základe konštruovať, či v jeho základoch objaviť takú racionálnu kostru, ktorá by mu umožnila fundovať objektívne platné.

V tejto intencii formulujeme *rámec* práce, ktorý by mal vytvárať priestor medzi subjektívnym, empirickým, okolnostným na jednej strane a objektívnym, ideálnym, apriórnym na strane druhej. Od toho sa bude odvíjať i *rámecová intencia* práce, ktorá by mala podať náhľad do spôsobov, akými Husserl operuje s oboma rovinami. Husserlovi sa v *Logických skúmaniach* darí vybudovať viac či menej solídnu objektívnu platformu ideálnych predmetov, pričom sa snaží vychádzať z aktov, ktoré sú aktuálne dané

---

⁷ „Denn alles Logische muss, wofern es als Forschungsobject unserer Eigen werden und die Evidenz der in ihm gründenden apriorischen Gesetze ermöglichen soll, in subjectiver Realisation gegeben werden.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 6

⁸ „Alle theoretische Forschung, obschon sie keineswegs bloss in ausdrücklichen Acten oder gar in completen Aussagen bewegt, terminirt doch zuletzt in Aussagen.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 5

⁹ „Zunächst aber ist uns das Logische in einer unvollkommenen Gestalt gegeben: der Begriff als mehr oder minder schwankende Wortbedeutung, das Gesetz, weil aus Begriffen sich bauend, als nicht minder schwankende Behauptung.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 6

vedomiu.¹⁰ Naša interpretácia sa zameria na to, akú oblasť Husserl považuje za ideálnu *per se*, tzn. v akej podobe sa mu darí držať čistú logiku ako „fundamentálnu“ vedu. Tu je potrebné upozorniť na skutočnosť, že napriek tomu, že Husserl vychádza z „genetických“ daností, jeho úsilie sa sústreďuje k nájdeniu objektívne pevného základu všetkého vedenia. Zároveň by sme však chceli vzniesť otázku, či určité akty, ktoré (ako sa ukáže) podmieňujú Husserlom vystavanú „slonovinovú vežu“ ideálnych predmetností, neprinášajú nutne empirický, či subjektívny moment, ktorý by mohol problematizovať ich „čisto logický“ charakter, a do akej miery je takáto úvaha vlastná Husserlovi. V tejto intencii by sme chceli vnímať i fakt, že Husserl revidoval *Logické skúmania* po podrobnejšom rozvinutí fenomenologickej metódy, pričom jeho korekcia mala za následok bližšie priblíženie logiky skúsenostným aktom. Komparáciou revidovaného vydania a prvej edície *Logických skúmaní* sa však bližšie zaoberať nebudeme – pre potreby práce nám stačí konštatovať vyššie uvádzanú domnienku z toho dôvodu, že vznesená otázka a interpretačný zámer by v podstate mali znamenať prechod k druhej edícii *Logických skúmaní*.

Východisko predkladanej práce vidíme (z vyššie uvádzaných dôvodov) v Husserlovej snahe ujasniť vzťah medzi „gramatikou“ a logikou ako podstatnom úsilí *Logických skúmaní*. V projekte *Logických skúmaní* to konkrétne znamená *ujasniť vzťah medzi jazykovým výrazom a významom*. Husserl píše: „(...) tak je logicky dôležitou náležitosťou, priviesť k analytickej jasnosti vzťah medzi výrazom a významom (...).“¹¹

Skúmanou otázkou, konečne, má byť, celkom v intencii predošlého, akým spôsobom názornosť podmieňuje, či spoluvytvára význam. Husserl hneď v úvode do *Logische Untersuchungen II* konštatuje (alebo priam zdôrazňuje) fundamentálnu rolu názornosti v konštitúcii významu:¹² „Pretože v dôsledku jednoduchého spoluvýskytu verbálnych a myšlienkových rozlíšení a takisto aj slovných foriem a myšlienkových foriem vzniká prirodzený sklon hľadať za každým charakteristickým gramatickým rozlíšením

---

¹⁰ Husserl v tomto momente rozlišuje medzi vnútornou skúsenosťou a psychofyzickou skúsenosťou. Zatiaľ čo na prvej sa zakladá deskriptívna psychológia, t.j. fenomenológia, od druhej oblasti chce Husserl vo svojich skúmaniach abstrahovať.

¹¹ „(...) so wird es eine logisch wichtige Angelegenheit, das Verhältnis von Ausdruck und Bedeutung zu analytischer Klarheit zu bringen(...)“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 14

¹² Pre podstatnosť uvádzaných pasáží ich citujem celé. Domnievam sa, že uvádzané pasáže veľmi prehľadne formulujú program druhého dielu *Logických skúmaní*.

rozlíšenie logické, tak je logicky dôležitou náležitosťou, priniest' k analytickej jasnosti vzťah medzi výrazom a významom, a v návrate¹³ od významu k vyplňujúcemu názoru spoznať prostriedok, za pomoci ktorého môže byť v každom danom prípade rozhodnutá otázka, či rozlíšenie je gramatické alebo logické.“¹⁴ Ako vidíme, Husserlov program vytvorenia takého aparátu, ktorý by bol schopný rozlíšiť empirickú jazykovú „diferenciu“ od ideálnej prebieha v dvoch krokoch: a) je potrebné ustanoviť význam ako dištinkciu (ako sa neskôr ukáže, jedná sa o ideálno-objektívny obsah), ktorá spočíva v základoch výrazového vyjadrovania, b) urobiť krok späť (sic!) k názornosti, ktorý by nám podal merítko diferencie gramatika – logika. Ako sme sa práve pokúsili ukázať, preskúmaná tematická otázka má priamu (hoci zatiaľ predbežnú) súvislosť v hermeneutickom stanovisku, ktoré sa snaží zdôrazniť spomínanú bipolaritu. Je potrebné v tomto momente zdôrazniť, že Husserl svoj program síce ukončuje mapovaním ideálnej oblasti, avšak v metodickom prístupe zostáva verný predsavzatiu, že „(...) iba plné prejasnenie čisto fenomenologického vzťahu medzi výrazom, významom a významovým vyplnením (t.j. forma názornosti – LP) nám môže zaručiť istú strednú pozíciu¹⁵ a vzťah medzi gramatickou analýzou a analýzou významu priviesť k požadovanej zrejmosti.“¹⁶ Napriek tomu Husserl trvá na tom, že čistá deskripcia tvorí iba obyčajný predstupeň teórie, nie teóriu samu.¹⁷

Výber diela Edmunda Husserla je z dôvodu explicitnej tematizácie vzťahu názornosti a významu symptomatický a ponúka nám i možnosť prejasniť vzťahy v rámci spomínanej diferencie okolnostný-apriórny. Vo výbere jednotlivých Husserlových diel sa zameriame na rané obdobie Husserlovho myslenia a to hneď z troch dôvodov: i) jednak

---

¹³ Zvýraznené LP.

¹⁴ „Da in Folge des rohen Zusammengehens von verbalen und gedanklichen Unterschieden und zumal auch von Wortformen und Gedankenformen eine natürliche Neigung besteht, hinter jeder ausgeprägten grammatischen Unterscheidung eine logische zu suchen, so wird es eine logisch wichtige Angelegenheit, das Verhältnis von Ausdruck und Bedeutung zu analytischer Klarheit zu bringen, und in dem Rückgang von der Bedeutung auf die erfüllende Anschauung das Mittel zu erkennen, wodurch die Frage, ob eine Unterscheidung als logische oder als bloss grammatische zu gelten habe, in jedem gegebenen Falle entscheiden werden kann.“ Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 14

¹⁵ Zvýraznené LP.

¹⁶ „Nur eine volle Klarlegung des rein phänomenologischen Verhältnisses zwischen Ausdruck, Bedeutung und Bedeutungserfüllung kann uns hier die sichere Mittelstellung verschaffen und das Verhältnis zwischen grammatischer und Bedeutungsanalyse zur erforderlichen Deutlichkeit bringen“ Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 15

¹⁷ Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 18

kvôli explicitnej a značnej tematizácii problematiky významu ako i názornosti, ii) taktiež ako z dôvodu uprednostňovania deskriptívnej pred genetickou funkciou fenomenológie (ktorá dominovala v neskorom štádiu jeho tvorby), iii) a v neposlednom rade z dôvodu toho, že sa Husserl v ranej fáze svojej tvorby zaoberal formami konštitúcie ideálnych predmetností (či už pojmu čísla, významu atď.). Za textovú oporu nám poslúžia predovšetkým samotné *Logické skúmania*.

Postupovať bude práca chronologicky a tematicky konštitutívne zároveň. Jednak sa domnievame, že Husserl musel v neskorších dielach operovať s pojmovým aparátom, ktorý vypracoval už predtým, takže by bolo „malým“ anachronizmom vnucovať mu názory, ku ktorým nemohol dospieť v danom dejinnom momente, takisto ako vnímame *reálnu* vývojovú líniu v Husserlovom myslení a viažeme teoretické okrsky jeho myslenia do vzájomnej súvislosti, v ktorej pojednanie jednej slúži ako podmienka pojednania ďalšej. Tam, kde sa však domnievame, že predstava neskoršieho spisu sa nelíši, alebo je v súlade, či inak bytostne súvisí s koncepciou ranejšieho spisu, používame ako predmetný takisto neskorší spis.

Výberom literatúry je daný i okruh tém, ktoré sa nám nepodarí v markantnejšej miere v práci zachytiť: jednak je to problematika súdenia, ktorej sa Husserl venoval neskoré logické práce (*Erfahrung und Urtheil, Formale und transzendentale Logik*), jednak vlastné rozpracovanie fenomenologickej metódy do fenomenologickej „náuky“ z *Ideen über reine Phänomenologie und phänomenologische Philosophie*. Takisto sa z kapacitných dôvodov nebudeme podrobne venovať potenciálnej kritike Husserlovej teórie významu, ktorá by sa mohla objaviť z rád napr. pragmaticky orientovaných analytických filozofov., resp. dobovým kontextom filozofie jazyka.¹⁸

Husserl v úvode do *Logických skúmaní II.* píše, že jeho výklad postupuje meandrovitým spôsobom, kedy fenomenologickú metodologickú rovinu *výkladu* strieda vecná rovina skúmaného predmetu.¹⁹ K tomuto Husserlovmu prístupu bude práca citlivá, pričom sa bude snažiť všímať si spôsob, ktorým Husserl pracuje s danou tematikou na sekundárnej úrovni, a to, že sám vníma tento rozdiel a snaží sa ho zachytiť

---

¹⁸ K tomu vid' napr. Mohanty J. N., *Edmund Husserl's Theory of Meaning*, MARTINUS NIJHOFF / THE HAGUE / 1976

¹⁹ K tomu vid' *Einleitung*, in: Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer

a spracovať. To sa ukáže predovšetkým v poslednej (dodatočnej) kapitole práce, v ktorej budeme skúmať status pojmu evidencie a jej funkciu.²⁰

V práci by sme chceli takisto podčiarknuť úlohu ideálno-objektivistického charakteru Husserlovho myslenia, nakoľko sa domnievame, že z raného Husserlovho mysliteľského úsilia, ktoré sa predovšetkým venovalo práve konštitúcií zmyslu ako ideálnej a objektívnej entity, vzniklo Husserlovo úsilie o nájdenie takej podoby subjektívnych aktov, ktorá by dokázala tvoriť adekvátne podložie oblasti zmyslu ako ideálno-objektívnej entity, ktoré je zachytené v neskoršom Husserlovom diele. Zároveň sa naša práca bude venovať práve subjektívnym konštitučným elementom utvárania objektívno-ideálnej oblasti zmyslu, za jeden z ktorých považujem práve názor a názornosť. E. Kohák v štúdiu *Idea a skúsenosť* upozorňuje na to, že Husserl pri ustanovovaní zmyslu kládol dôraz práve na názorný (a tým pádom skúsenostný) charakter aktu vytvárania poznatku.²¹

---

²⁰ Ako sa pokúsime zdôrazniť, evidencia (t.j. úplné a ďalej neproblematizovateľné nahliadnutie toho, „ako sa veci majú“) nie je len pojmom, ktorý Husserl traktuje, ale slúži mu aj ako špecifický metodický nástroj v jeho vlastnom skúmaní.

²¹ K tomu vid' Kohák E., *Idea and Experience: Edmund Husserl's Project of Phenomenology in Ideas I*, The University Chicago Press, Chicago and London 1978.

1. Štruktúra Husserlovho chápania jazyka (a poznania)

1.1. Náuka o epistemických oblastiach

Za interpretačnú schému, na základe ktorej budeme pristupovať k pojednaniu o vzťahu názornosti a významu, sme zvolili rozlíšenie na tri noetické oblasti, ktoré sú akýmsi klasifikačným rastrom poznania a poťažme vedenia. Husserl každý akt poznania a vedenia umiestňuje na pomedzie sfér a) subjektívneho prežitku, b) ideálneho a objektívne platného zmyslu a c) predmetnosti. Túto diferenciu považujeme za kľúč k interpretácii Husserlovho myslenia predovšetkým z toho dôvodu, že uchováva všetky sféry, ktoré umožňujú zmysluplne formulovať akty poznávania a súdenia (nehľadiac napríklad na to, akú úlohu hrá v Husserlovom myslení myšlienka intencionality, ktorá vychádza z týchto zdrojov). Domnievame sa pritom, že Husserl, v záujme fundovať adekvátne vedu a vedenie, zostupuje k otázkam poznania ako nutnej teoretickej podmienke zjednania si prístupu k adekvátnemu ponímaniu vedy. V prípade Husserla a vyššie spomínanej diferencie sa podľa nášho jedná nielen o artikuláciu základných prvkov nielen dynamiky poznania, ale i nadobudnutého vedenia, a to práve z toho dôvodu, že popisujú takisto proces, ktorý možno ilustrovať nasledovnou pasážou z *Prolegomen*: „*Stav vecí nám teraz nestojí pred očami iba domnelo, ale skutočne, a v ňom predmet sám, ako to, čím je (...) ako taký nie je jednoducho myslený (nie je o ňom súdené), ale je poznaný, alebo: to, že je taký, je aktuálne uskutočnená pravda, je to zážitok evidentného súdu*“.²²

Husserl túto klasifikáciu recipoval od Bolzana a Lotzeho.²³ Priblíženie si Bolzanovej a Lotzeho teórie troch epistemologických oblastí nám umožní uvidieť v jasnejšom svetle Husserlovu vlastnú koncepciu, takisto ako momenty, ktoré sú plodmi jeho vlastného mysliteľského úsilia. U Bolzana možno detekovať rozlíšenie na a) subjektívnu predstavu, b) vetu o sebe a jej časti, ktoré nazýva predstavy o sebe a c) predmet predstavy. Veta o sebe zastupuje objektívnu pravdu o jej náležitom predmete, ktorá je aktuálna práve

---

²² „*Der Sachverhalt steht uns jetzt nicht bloss vermeintlich, sondern wirklich vor Augen und in ihm der Gegenstand selbst als das, was er ist (...) als solcher ist er nicht bloss überhaupt gemeint (geurtheilt), sondern erkannt.*“

Husserl E., *Logische Untersuchungen I, Prolegomena zur reinen Logik*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 230

²³ Husserl mimo týchto mysliteľov uvádza ako zdroje svojej koncepcie čistej logiky Leibniza, Kanta a Langeho. Nebudeme sa podrobnejšie zaoberať recepciou každého z týchto autorov, a to hlavne z toho dôvodu, že Husserl ich uvádza skôr ako jemu blízkych autorov, u ktorých možno tvrdiť podobnosť s jeho myšlienkou čistej logiky, čo ale nie je primárnym záujmom predkladanej práce.

vtedy, ak predmetu reálne náleží predikát, ktorý mu veta prisudzuje. Veta o sebe, resp. predstava o sebe, sama nepodlieha temporalite a reálne (temporálne) sa uskutočňuje až inštanciáciou prostredníctvom vždy konkrétnych subjektívnych predstáv. Zatiaľ čo u Bolzana možno hovoriť o istom (i keď umiernenom) realizme ideálnej oblasti viet o sebe, resp. predstáv o sebe, Lotze posúva tento realizmus smerom k svojho druhu konceptualizmu. V jeho diferenciacii vedomostného aktu na a) predstavu, b) ideálny obsah a c) predmet, možno tvrdiť predovšetkým značný posun v oblasti objektivity ideálneho obsahu – tomu podľa Lotzeho totiž nenáleží reálne bytie. Ideálny obsah predstavy sa aktualizuje tým, že ho uznáme v jeho *platnosti*. Súvislosť, ktorej náleží ideálny obsah tým pádom nie je reálna ale logická.²⁴

Husserl traktuje vyššie uvádzané rozlíšenie objemne v *Prolegomenách Logických skúmaní*. *Logické skúmania* samy o sebe predstavujú pokus o nájdenie solídnej bázy vedy a vedenia. Väčšinu Husserlovho mysliteľského úsilia možno pritom centrovat' okolo snahy o nájdenie takých fundamentov poznania, myslenia a poťažme vedenia, ktoré by nám umožnili vybudovať vedu ako systém určitých ideálnych právd. V tomto zmysle možno interpretovať aj projekt fenomenológie, ktorá nám má ukázať, akým spôsobom *subjektívna zložka* poznania funduje zmysel predmetnosti. V tejto súvislosti by sme chceli tiež zdôrazniť, že fenomenológia nepracuje so subjektívnou skúsenosťou v jej empirickom a konkrétnom charaktere, ale ako so skúsenosťou, ktorej sú vlastné určité objektívne zákonitosti, v ktorých ju uvažuje. V širšom ponímaní možno hovoriť o Husserlovom záujme na adekvátnom založení jednotlivých vied, vedy a vedenia obecné (v tomto zmysle by sme mohli interpretovať *Krízu európskych vied* ako kritiku neadekvátnych prístupov k ideii vedy a pokus o nájdenie koncepcie adekvátnej, a *Filozofiu aritmetiky* ako pojednanie o fundamentoch a fundamentálnych operáciách matematiky).

Bližšie prihliadnutie k vyššie uvádzanému rozlíšeniu nám predovšetkým odkryje a zdôrazní rolu druhej pojednávanej oblasti, t.j. oblasti ideálnych a objektívne platných entít. Husserl sám zrejme považoval počas písania prvej edície *Logických skúmaní* túto oblasť za ťažiskovú, a, ako je známe, tento akcent v druhom vydaní revidoval v prospech

---

²⁴ K tomu vid' Urban P., *Raný Husserl a filozofie jazyka: K Husserlově filozofii a myšlení jazyka v období 1891 – 1914*, FILOSOFIA, Praha 2013, str. 49 - 56

„oblasti“ subjektívnej. V nadväznosti na to sa pokúsime zároveň nájsť možné prieniky jednotlivých oblastí naprieč Husserlovým myslením.

Husserl sa v *Logických skúmaníach* mimo iné pokúša vyrovnat' s kritikou, ktorá reagovala na jeho *Filozofiu aritmetiky* ako na *psychologistickú* interpretáciu základov matematiky. Sám z toho dôvodu podáva kritiku psychologického založenia vied a snaží sa obhájiť stanovisko, ktoré zdôrazňuje založenie vied ideálne a logicky objektívne. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že kritika Husserlovho ponímania založenia matematiky bola do značnej miery nespravodlivá. To, čo sa pokúša Husserl primárne ukázať v *Logických skúmaníach*, totiž, že vedenie má *objektívne logický* základ, je vo *Filozofii aritmetiky* základným rámcom skúmania. Husserl z nášho pohľadu preto *Prolegomenami Logických skúmaní*, v ktorých sa zoširoka vymedzuje proti psychologizmu, nezamýšľal plnú kritiku *Filozofie aritmetiky*. Ako píše Bernet, Kern a Marbach: „Zatiaľ čo vo *Filozofii aritmetiky* je abstrakcia pri tvorbe pojmov pochopená ešte ako akt selektívnej pozornosti, hovoria *Logické skúmania* v tejto veci už o ideujúcej abstrakcii.“²⁵ V zásade je kameňom úrazu *Filozofie aritmetiky* (z pohľadu *Logických skúmaní*) to, že ideový kategoriálny výstup epistemických aktov pre ňu nie je predmetný, ale len korelatívny a psychický v zmysle reflexívneho momentu.²⁶

V krátkosti si predstavme Husserlom navrhovanú koncepciu ideálno-predmetného založenia vedy, ktorú ponúka v rámci svojej kritiky psychologizmu v *Prolegomenách*. Každá veda (podľa Husserla) prostredníctvom metodického skúmania dospieva k určitým objektívnym pravdám, ktoré sa vzťahujú na objektivitu fyzickú. Antropologická, psychologická zložka (napr. postup vedeckého skúmania prostredníctvom metodologických operácií) nie je síce Husserlovým primárnym záujmom, ale predsa podľa neho tvorí neodmysliteľný korelát vedy: „Veda je najprv antropologická jednota, menovite jednota myšlienkových aktov, myšlienkových dispozícií vedľa určitých prislúchajúcich vonkajších realizácií. Čo všetko túto jednotu ako antropologickú určuje, a čo ju určuje špeciálne ako psychologickú, tu nie je naším

---

²⁵ „Zatímco ve *Filozofii aritmetiky* je abstrakce při tvorbě pojmu pochopena ještě jako akt selektivní pozornosti, hovoří *Logická zkoumání* v této věci již o ideující abstrakci.“

Bernet R., Kern I., Marbach E., *Úvod do myšlení Edmunda Husserla*, OIKOYMENH, Praha 2004, str. 26

²⁶Bernet R., Kern I., Marbach E., *Úvod do myšlení Edmunda Husserla*, OIKOYMENH, Praha 2004, str. 26

*záujmom.*²⁷ Jednotu vedy však podľa Husserla tvorí až súvislosť objektívne ideálnych právd, ktorej zodpovedá súvislosť vecí o sebe.²⁸ Každá objektívne ideálna pravda prostredníctvom poznatku podáva svedectvo o veci o sebe.²⁹ Objektívne ideálne pravdy vyjadrujú teda skutočnosť tak, ako je – v jej objektívnej *platnosti*. Je vhodné na tomto mieste upozorniť, že Husserl výraz objektívne používa primárne na vyjadrenie vzťahov v rámci ideálne-logickej súvislosti; vecnou súvislosťou potom nazýva predmetnosť, ktorá je nám daná v poznatku (tá pritom môže byť aj ideálnej povahy). Súvislosť vecí o sebe a právd o sebe potom Husserl nazýva oblasťou vedy (*Wissenschaftsgebiet*).³⁰ Veci o sebe sú nám pritom dané až skrze to, že sú artikulované v pravdách o sebe, ktoré zastupujú významy.

Zaiste možno s Husserlom polemizovať. Predovšetkým výsledky kvantovej fyziky nám ukazujú podstatnosť subjektívnej zložky pri konštitúcii vedy. Zatiaľ čo kvantová fyzika tvrdí zásadnú ovplyvniteľnosť vedy a konštitutívnosť tejto ovplyvniteľnosti subjektívnou zložkou, husserlovské chápanie vedy zdôrazňuje objektívne a na subjekte nezávislé založenie vedy. Zatiaľ čo skúmané predmetné podmienky podľa výsledkov kvantovej fyziky nemožno oddeliť od subjektívneho vkladu, ktorý vnáša skúmajúci subjekt, a spoluvytvára tak objektívny výsledok bádania, podľa Husserla súvislosť vedy tvoria výlučne objektívne danosti, ktoré subjekt *nahliada*.

Priblížme si teda Husserlom navrhovanú klasifikáciu poznávacieho aktu. Podľa Husserla ho tvorí:

- a) Subjektívna súvislosť. Husserl sa najčastejšie o tejto oblasti vyjadruje za pomoci výrazov „akty“, či „psychické prežitky“, takisto pojednáva v danej súvislosti o vedomí a intencionalite. V prípade tejto skupiny činností sa v zásade jedná o súvislosť skúsenostných aktov, ktorá je definovaná svojou

---

²⁷ „Wissenschaft ist zunächst eine anthropologische Einheit, nämlich Einheit von Denkacten, Denkdispositionen nebst gewissen zugehörigen äusseren Veranstaltungen. Was alles diese Einheit als anthropologische und speciell, was sie als psychologische bestimmt, ist hier nicht unser Interesse.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen I: Prolegomena zur reinen Logik*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 228

²⁸ Husserl E., *Logische Untersuchungen I: Prolegomena zur reinen Logik*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 229

²⁹ Husserl E., *Logische Untersuchungen I: Prolegomena zur reinen Logik*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 229-230

³⁰ Husserl E., *Logische Untersuchungen I: Prolegomena zur reinen Logik*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 230

temporalitou (má začiatok a koniec), časovou určenosťou, závislosťou na prežívajúcom subjekte a jednorazovým výskytom.

Minimálne v prvom vydaní *Logických skúmaní*³¹, subjektívne akty zrejme pre Husserla tvoria prostriedok k naplneniu ideových aktov, a nie primárny záujem skúmania. Subjektívne poznávacie akty nemôžu slúžiť ako garancia ideálno-objektívne platných právd, nakoľko samy si nemôžu nárokovať na objektívnu platnosť, ktorá podľa Husserla nutne znamená identitu svojho obsahu (naprieč časom) – a subjektívne skúsenosti túto vlastnosť zrejme nemajú. Na druhú stranu, podľa Husserla tvoria neodmysliteľnú podmienku realizácie a aktualizácie ideálnych inštancií: „Akty sú zážitky znamenania, a to, čo je významu podobné v každom jednotlivom akte, má spočívať práve vo vlastnosti aktu(...)“³²A na inom mieste: „Pretože všetko logické musí (...) byť dané v subjektívnej realizácii.“³³

- b) Súvislosť objektívna. Je definovaná ako ideálna sféra právd, ktorá nie je určená temporálne (nemá začiatok a koniec), nie je časovo lokalizovaná, nie je závislá na prežívajúcom subjekte, nezmnožuje sa svojou aktualizáciou v konkrétnych reálnych inštanciách a je charakterizovaná prísnou „identitou“ jej náležiacich obsahov.

Pre intenciu Husserlovej práce v *Logických skúmaniach* je táto súvislosť prvoradého významu. V nej sa konštituuje oblasť pravdy, významu, pojmu, či zmyslu, ktorá je pre raného Husserla centrálna. Husserl zamýšľal vybudovať čistú logiku, ktorá obsahuje ako svoje inštanacie ideálne objektívne pravdy. Je tomu tak práve z toho dôvodu, že chce vybudovať solídnu kostru každej teoretickej vedy a zamýšľa toho dosiahnuť fundáciou poznania, ktoré každú vedu (ako i vedenie) zakladá. Husserl neplánuje podať len výklad podmienok možnosti vedy – od vedy ďalej diferencuje *teóriu*. Od abstrakcie jednotlivej vedy, ktorá artikuluje podmienky možnosti vedy, od akejsi vedy vôbec,

---

³¹ Husserl revidoval *Logické skúmania* po dôkladnejšom rozpracovaní fenomenologickej metódy v *Ideách k čistej fenomenológii a fenomenologickej filozofii*. Druhé vydanie *Logických skúmaní* kladie preto väčší dôraz na fenomenologicky odčítateľnú zložku noetických aktov, t.j. skôr na noetickú ako na noematickú zložku epistemologickej skúsenosti.

³² „Acte sollen die Erlebnisse des bedeutens sein, und das Bedeutungsmässige im jeweiligen Einzelacte soll gerade im Actcharakter (...)liegen (...)“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 323

³³ „Denn alles Logische muss (...) in subjective Realisation gegeben sein.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 6

diferencuje *teóriu vôbec*. Zatiaľ čo prvá zohľadňuje vo svojich skúmaníach takisto reálnu súvislosť, druhá výhradne súvislosť právd a súvislosť dedukcie. Husserl každopádne zdôrazňuje ideálnu povahu logiky ako, dovoľme si tvrdiť, teórie *per se*: „Rozumieme potom, to treba opakovane zdôrazniť, pod teóriou určitý ideálny obsah možného poznania, takisto ako pod pravdou, zákonom atp.“³⁴ Husserl ďalej zdôrazňuje rolu identických ideálnych obsahov vo vzťahu k obsahom jednotlivým a reálnym, takisto ako rolu zovšeobecneného komplexu týchto ideálnych obsahov: „Rozmanitosti individuálne jednotlivých aktov poznania toho istého obsahu zodpovedá jedna pravda, práve ako tento ideálny identický obsah. Rovnako zodpovedá rozmanitosti individuálnych komplexov poznania, v ktorých vždy tá istá teória – teraz alebo inokedy, v jednom alebo inom subjekte – prichádza k poznaniu, práve táto teória ako ideálne identický obsah.“³⁵ Pre Husserla zjavne nemá význam hovoriť o poznaní, resp. konštitúcií zmysel ustanovujúcich aktov bez korelácie určitého ideálneho poznatku zodpovedajúceho obsahu.

- c) Súvislosť vecí. Pre Husserla sféra predmetnosti pozostáva tak z reálnych ako i ideálnych, či fiktívnych predmetov. Predmety sú nám predovšetkým dané skrze noetické akty ako ich (noematické) koreláty. Predmety sú nám strictu sensu dané vždy v rámci intencionálnej relácie. Ako píše Mohanty: „Husserl je ďaleko od budovania naivnej ontológie. Nezaujíma ho existencia entít, ale intencionálne koreláty význam intendujúcich skúseností.“³⁶

Husserlov záujem, ako sme uvádzali v predchádzajúcom bode, smeruje predovšetkým k popisu logických kategórií. Subjektívna činnosť dospieva k nahliadnutiu objektívneho skrze akty poznania, ktorých korelátom je daná predmetnosť. Husserl preto vnímal predmetnosť primárne ako *subjektívne* sprostredkovanú skrze *idealizujúce* akty. Podľa Husserla pritom každá pravda

---

³⁴ „Wir verstehen dann, dies ist wiederholt zu betonen, unter Theorie einen gewissen idealen Inhalt möglicher Erkenntnis, genauso wie unter Wahrheit, Gesetz u. dgl.“

Husserl E. *Logische Untersuchungen: Prolegomena zur reinen Logik*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 240

³⁵ „Der Mannigfaltigkeit von individuell einzelnen Erkenntnisacten desselben Inhalts entspricht die Eine Wahrheit, eben als dieser ideal identische Inhalt. In gleicher Weise entspricht der Mannigfaltigkeit von individuellen erkenntniscomplexionen, in deren jeder dieselbe Theorie – jetzt oder rein anderes Mal, in diesen oder jenen Subjekten- zur Erkenntnis kommt, eben diese Theorie als der ideale identische Inhalt.“

Husserl E. *Logische Untersuchungen I: Prolegomena zur reinen Logik*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 240

³⁶ Mohanty J.N., *Edmund Husserl's Theory of Meaning*, MARTINUS NIJHOFF / THE HAGUE, 1976, str. 74

o sebe, či význam, je adekvátne prislúchajúcim charakteristikám daného predmetu: „*Dôraz na rozlíšenie obsahu a predmetu predstavy je i u Husserla sprevádzaný snahou o vyzdvihnutie ich vzájomného vzťahu: všetko, čo je, každý súci predmet, má isté určenia (vlastnosti, vzťahy atď.), a to, že je ako takto určený, je aktualizáciou zodpovedajúceho ideálneho obsahu (významu, pravdy).*“³⁷

1.2. Jazykový úzus. Základná terminológia Husserlovej sémantiky

V záujme pojednať o Husserlovej teórii významu bude potrebné najprv urobiť základné rozlíšenia, ktoré nám poskytnú materiál, s ktorým budeme operovať pri interpretácii.

Vyjdime z Husserlovej *sémiotiky*, ktorú vo veľkej miere rozpracoval vo *Filozofii aritmetiky*. Husserl delí znaky na znamenia (*Anzeige*) a znaky, ktoré nesú významovú intenciu. Znamenia sú definované tým, že ich prítomnosť poukazuje na existenciu predmetu, na ktorý je referované, a činí ho poznateľným. Znamenie nám sprítomňuje predmet, na ktorý odkazuje takým spôsobom, že je zrejmé, že daný predmet musí existovať, pretože inak by nebolo prítomné ani dané znamenie. Husserl píše: „*V tomto zmysle je stigma znamením otroka, vlajka znamením štátu.*“³⁸ S tým je spojená u Husserla koncepcia *čísla ako symbolu*, resp. znamenia. Jadro Husserlovej argumentácie spočíva v tom, že si nie sme schopní naraz názorne sprítomniť väčšie čísla, takže znak čísla (napr. 10 000 000) slúži ako znamenie (symbol) vo vyššie spomínanom zmysle. Na symbol sa viaže tzv. nevlastná predstava. Vlastnú predstavu pritom máme v takom prípade, pokiaľ si názorne vieme sprítomniť dané číslo – prostredníctvom prislúchajúceho počtu istých podobných alebo rovnakých entít (číslo 2 si predstavím ako svojich rodičov).

---

³⁷ „*Důraz na rozlišení obsahu a předmětu představy je u Husserla doprovázen snahou o vyzvižení jejich vzájemného vztahu: vše co je, každý jsoucí předmět má jistá určení (vlastnosti, vztahy atd.), a to, že je jako takto určený, je aktualizací odpovídajícího ideálního obsahu (významu, pravdy).*“

Urban P., *Raný Husserl a filosofie jazyka: K Husserlově filosofii a myšlení jazyka v období 1891 - 1914*, FILOSOFIA, Praha 2013, str. 60

³⁸ „*In diesem Sinne ist das Stigma Zeichen für den Sklaven, die Flagge Zeichen der Nation.*“
Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S., str. 24

Sémiotika tvorila podstatnú časť úvah raného Husserla, nakoľko sa venoval predovšetkým filozofii matematiky, či skôr aritmetiky. V *aritmetických* operáciách pracujeme vo valnej väčšine so symbolickými predstavami, nakoľko z dôvodu operovania s veľkými číslami, nie sme schopní utvoriť adekvátnu vlastnú predstavu. Husserlovým výkladom naprieč možno vysledovať aplikovanie od Descarta vypožičaného rozlíšenia medzi *intellectio* a *imaginatio*.³⁹ V aritmetických operáciách s veľkými číslami sme schopný pracovať na rovine intelektu v tom zmysle, že sprítomňujeme výhradne nevlastnú predstavu. Bez symbolickej funkcie znamenia by dokonca matematické vedy nemohli pracovať - nehľadiac totiž na nemožnosť názorne sprítomniť vysoké čísla, matematické disciplíny ako napríklad algebra alebo teória množín operujú s vysoko abstraktnými konceptami, ktorých názorné sprítomnenie by bolo veľmi zložité.

Základný rámec Husserlovej *sémantiky* je daný pojmi znak (*Zeichen*), znamenie (*Anzeichen*), výraz (*Ausdruck*), význam (*Bedeutung, Sinn*), a oznámenie (*Kundgabe*). Znak je najvšeobecnejšia kategória jazykových expresií, ktorá zahŕňa „výrazy“⁴⁰ zmysluplné, ako i bez zmyslu. Výraz je pre Husserla potom taký znak, ktorý nesie zmysel, či význam.⁴¹ Nie každý znak pritom nesie význam. Nie je tomu tak práve v prípade vyššie pojednávaného znamenia.⁴² To nám výlučne dovoľuje usudzovať na existenciu objektu, na ktorý referuje, ale nenesie žiadnu „plnohodnotnú“ informáciu.

Významuplný znak. t.j. výraz možno určiť z dvoch uhlov pohľadu: 1) ako znak, 2) ako znak nadaný významom. Prvý moment zdôrazňuje externé uskutočnenie daného výrazu v podobe slov, ktoré ho fyzicky vytvárajú, zatiaľ čo druhý moment významovú saturáciu daného významu, ktorú uskutočňujú určité psychické úkony.⁴³ Ako je zřejmé,

---

³⁹ Na nasledujúcom mieste sa Husserl k nemu vyložene hlási: „*Schon DESCARTES wies auf das Beispiel des Tausendecks hin und machte an ihm den Unterschied zwischen imaginatio und intellectio.*“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II.*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 64

⁴⁰ Na danom mieste uvádzame pomenovanie „výraz“ v úvodzovkách z toho dôvodu, že sa nejedná o pojem výrazu v tom zmysle, v akom ho používa Husserl.

⁴¹ Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 23

⁴² Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 23

⁴³ Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 31

Husserla bude zaujímať predovšetkým druhá spomínaná funkcia, i keď sám zdôrazňuje, že toto rozlíšenie je dočasné a nevystačuje na adekvátnu teóriu významu.⁴⁴

Husserl ďalej rozlišuje medzi tým, čo výraz (Husserl používa zámenne pomenovanie „meno“ – *Name*)⁴⁵ oznamuje, či dáva na známosť (*kundgibt*), a tým, čo znamená (*bedeutet*). V tejto súvislosti Husserl uvádza, že výrazy môžu slúžiť v komunikácii ako znamenia: dávajú totiž na známosť subjektívne stavy, ktoré prežíva subjekt výpovede v rámci aktivity ozmyselňovania daného výrazu, takisto však ostatné akty, ktoré subjektu pripisuje subjekt, ktorý recipuje jeho výpoveď. „*Tak je napríklad, keď vyslovíme želanie, súd o želaní je daný na známosť v užšom, želanie samo v širšom zmysle.*“⁴⁶

1.3. Komunikačný model z *Logických skúmaní* a jeho (možné) opodstatnenie

V nasledujúcom pododdielke by sme chceli objasniť Husserlovo metodické východisko traktovania pojmu významu, poukázať na dôvody, ktoré Husserla viedli k jeho zavedeniu, možnosti, ktoré toto stanovisko poskytuje, ako i možné úskalía.

V kapitole o Husserlovej teórii znaku sme učinili základnú diferenciáciu znakov na znamenia (*Anzeichen*) a užšie vymedzené znaky s významom, ktoré Husserl nazýva výrazmi (*Ausdrücke*).⁴⁷ Každý znak je znakom, ktorý na niečo odkazuje, ale nie každý niečo znamená, t.j. nesie zmysel, či význam⁴⁸, ktorý by bol týmto znakom *vyjadrený*.⁴⁹ Podstata znamenia spočíva v tom, že jeho prítomnosť v nás vyvoláva motiváciu k viere o existencii toho, na čo je poukazované.⁵⁰ Znamenia plnia úlohu symbolov - znamenie vlajky, napríklad, sústreduje a zastupuje vo svojej sémiotickej funkcii bytnosť štátu.

---

⁴⁴ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 31 – 32

⁴⁵ Anticipujeme v tejto súvislosti, že vlastné mená sú podľa Husserla významuplné.

⁴⁶ „*So ist z. B., wenn wir einen Wunsch aussagen, das Urtheil über den Wunsch kundgegeben im engeren, der Wunsch selbst kundgegeben im weiteren Sinne.*“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 33

⁴⁷ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 23

⁴⁸ Husserl termíny zmysel a význam v *Logických skúmaníach* používa synonymne.

⁴⁹ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 23

⁵⁰ „(...) *Gegenstände oder Sachverhalte, von deren Bestand Jemand aktuelle Kenntnis hat, ihm den Bestand gewisser anderer Gegenstände oder Sachverhalte in dem Sinne anzeigen, dass sie Ueberzeugung von dem*

Znamenie však môže byť v komunikačnej praxi nerozlíšiteľná od výrazu. V bežnej komunikačnej praxi, ktorá má podobu dialógu, podľa Husserla výrazy slúžia ako znamenia myšlienok, alebo iných „ozmyselňujúcich“ psychických zážitkov hovorcu, ktoré náležia k zdeľujúcej intencii.⁵¹ Husserl túto funkciu nazýva oznamovacou (*kundgebende*). Status významu by sa následne tomu nemohol vyjasniť, pokiaľ by sme uvažovali bežnú komunikačnú prax, pretože by sme nevedeli náležite jasne uchopiť bytnosť významu. Husserl potrebuje, ako sa domnievame, nájsť oblasť, ktorá by mu umožnila *nahliadnuť* s náležitou evidenciou bytnosť významu, avšak bežná komunikačná prax mu túto možnosť neposkytuje. Na základe tejto skutočnosti Husserl činí krok, ktorý podstatným spôsobom štrukturuje celú jeho ďalšiu teóriu jazyka.

Oblasť, v ktorej môžeme náležite a nezmiešane uchopiť bytnosť významu Husserl nachádza v *monologickej podobe reči*, práve preto, že sa v nej celkom vytráca možnosť znamenania (signifikácie), tzn. že výrazy rozvíjajú svoju (významovú) funkciu práve aj v monológu. Tým, že Husserl vylúčil možnosť signifikácie a takisto potvrdil redundantnosť oznamovacej funkcie v monologickej reči „osamelého duševného života“ (*einsames Seelenleben*), vytvoril si platformu, na ktorej môže s istotou pojednať o konštitúcii významu.

Aký je však konkrétny dôvod, prečo Husserl opúšťa bežnú komunikačnú prax? A je tento dôvod legitímny? Zdá sa, že opodstatnenie skrze to, že si potrebujeme zjednať prehľadný priestor pre bádanie nestačí (hoci je takisto podstatné). Možno nájsť v Husserlovej argumentácii moment, ktorý by dokazoval účelnosť ním zvolenej stratégie? Alebo je nutné viazať túto stratégiu na metodické stanovisko? Nemožno význam skúmať *takisto* v komunikačnej praxi? Alebo výhradne v nej?

Husserlovi je bežne vytýkané, že zvolil práve tento model najmä z pozícií pragmaticky orientovaných filozofií jazyka. Tie už vždy vychádzajú z intersubjektívnej komunikačnej praxe a význam ustanovujú až na jej báze (ukážkovým

---

Sein der Einen von ihm als Motiv (und zwar als ein nichteinsichtiges Motiv) empfunden wird für die Ueberzeugung oder Vermuthung vom Sein der Anderen.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 25

⁵¹ Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 33

je zaiste Wittgenstein, ktorý mimo definície významu ako spôsobu použitia výrazu, argumentoval aj proti možnosti existencie súkromného jazyka).⁵² Ďalšia kritika by mohla smerovať k skutočnosti, že znamenie sa používa už vždy v komunikačnom súbehu (vlajka sa vyvesí na stožiar pred sídlom prezidenta za výnimočných okolností, žena si ofarbí vlasy na znamenie toho, že učinila vo svojom živote zmenu). Nemožno teda úplne dobre rozoznať významovú a symbolickú úroveň vyjadrenia – resp. by sme boli nútení tvrdiť neexistenciu symbolu vo vlastnom zmysle, popr. len ako epifenoménu významu. Potom by sme ale nepotrebovali monologickú reč ako prominentné miesto vyvstávania významu. Inú kritiku predstavuje H. Janoušek vo svojej štúdií⁵³ - jej podstata by sa dala zhrnúť tak, že imanencia monologickej reči už vždy musí počítať s manifestačnou funkciou, ktorú potenciálne zastupuje.⁵⁴ Na to možno nadviazať kritikou, ktorá argumentuje prostou nemožnosťou vyviazať sa v monológu z intersubjektívnych komunikačných štruktúr.

Nastolenou kritikou je samozrejme Husserlom navrhovaný postup legitímnosti do veľkej miery zbavený – aj medzi nadšenými zástancami Husserlovej filozofie je všeobecne prijímané, že toto jeho stanovisko (a z neho plynúce problémy jeho teórie významu) je neudržateľné. Možno však nájsť minimálne interpretačné opodstatnenie tohto kroku, imanentné Husserlovej koncepcii, rozkryť dôvod, ktorý viedol Husserla k tomu, že tak učinil?

Mimo metodického oprávnenia tohto kroku, ktorý umožňuje jednoduchšie zaobchádzanie s pojmom významu v zmysle *ideálnej* jednoty, možno, ako sa domnievam, v Husserlovom výklade objaviť líniu, ktorá by nás mohla viesť k lepšiemu pochopeniu, prečo tak učinil. Prečo *Husserl* nemohol rozumne fundovať pojem významu v rámci komunikačnej praxe? Domnievame sa, že odpoveď sa dáva až v priebehu Husserlovho výkladu. V rámci odpovede musíme siahnuť k jeho koncepcii, ktorá formuluje rozdiel medzi menovaním (*Nennen*) a významom, v súvislosti s jeho teóriou názornosti. Husserl

---

⁵² K tomu vid' Mohanty J. N., *Edmund Husserl's Theory of Meaning*, MARTINUS NIJHOFF / THE HAGUE / 1976

⁵³ Janoušek H., *Problém Husserlovy rané teorie významu*, in: *Filosofický časopis 5*, ročník 63, Praha 2015, str. 707 - 721

⁵⁴ „(...) odhlédnout může „osaměle myslící“ subjekt pouze od aktuální manifestace, nikoliv od možnosti manifestace jako podmínky vyjádření kvality objektivující intence druhým. Zvládnutí manifestační funkce jazyka není podmínkou vyjádření osaměle myslitelné ideality významu, nýbrž podmínkou toho, aby byl ideální význam v osamělém myšlení vůbec dán.“

Janoušek H., *Problém Husserlovy rané teorie významu*, in: *Filosofický časopis 5*, ročník 63, Praha 2015, str. 718

sám píše: „*Na nich (vyššie uvádzaných rozlíšeníach – LP) spočíva aj to, že delíme pojmy výraz a znamenie, pričom tomu neodporuje, že výrazy v živej reči zároveň fungujú aj ako znamenia (...). K tomu pristúpia neskôr ešte iné dôležité rozdiely, ktoré sa týkajú možných vzťahov medzi významom a ilustrujúcim a možno evidenciu zjednávajúcim názorom.*“⁵⁵

Husserl, podľa predošlej definície, viaže významovosť na výrazovosť, tzn. určitú expresiu, ktorá je učená istým agentom. Výrazy možno rozčleniť na slová (fyzický prednes) a význam, ktorý je nimi mienený a ktorý odkazuje – a menuje predmet. Podľa Husserla – a to je podstatné – význam je *rozpoznaný* až tam (a až tam možno hovoriť o aktuálnosti menovania), kde máme prislúchajúci názor, ktorý sa viaže na predmet⁵⁶, ktorého ideálnym korelátom je význam. Pokiaľ nemáme ilustrujúci názor, rozpoznanie významu je nedokonalé a poznávame skôr *symbolicky*.

Na základe týchto úvah sa domnievame, že Husserl potreboval zúžiť komunikačný model, ktorý mu v *Logische Untersuchungen* slúži za základ, na monologickú reč, nakoľko v monológu prepožičanie významu a naplnenie významu prostredníctvom názoru, ktorý sprítomňuje predmet, spadajú v jedno, a význam je do tej miery automaticky vyplnený a teda daný.⁵⁷ Pokiaľ skúmame význam pojmu význam, musí nutne za takýchto podmienok dochádzať k evidencii.

To ale vrhá mierne nové svetlo na možnosť aplikácie tejto teórie v dialogickej praxi – významy by tvorili *podstatné* orientačné body, na ktoré by sa vzťahovali *zjavné* slová. Recipient by v snahe získať vedomosť o význame vykonával implicitne názorové akty, ktoré by mu význam sprítomňovali a utvárali. Takto postavená teória nie je v rozpore ani s faktom, že subjektívna skúsenosť prepožičiava charakter chápaniu významu, ani s faktom, že existuje určitá spoločná viac či menej zrejmová intersubjektívna báza, v rámci ktorej sa jazyková činnosť odohráva.

---

⁵⁵ „*An ihnen liegt es auch, dass wir die Begriffe Ausdruck und Anzeichen trennen, wogegen nicht streitet, dass die Ausdrücke in der lebendigen Rede zugleich auch als Anzeichen fungieren(...). Dazu werden später noch andere wichtige Unterschiede treten, welche die möglichen Verhältnisse zwischen der Bedeutung und der illustrierenden und vielleicht evidentmachenden Anschauung betreffen.*“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 32

⁵⁶ Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 38

⁵⁷ Tomu, akú majú takéto akty podobu, sa budeme venovať podrobne na inom mieste.

Kritika Husserla by mohla byť zmiernená za prvé tým, že Husserl sám pripisoval funkčnosť ním zvoleného modelu aj v žitom dialógu: „(...) pojednajme o výraze s ohľadom na rozlíšenia, ktoré mu prislúchajú, či funguje v osamotenej alebo zdieľanej reči – zdá sa, že zostalo dvojaké: výraz sám a to, čo vyjadruje, ako svoj význam (zmysel).“⁵⁸ Takisto, Husserlova koncepcia solídne popisuje, akým spôsobom funguje komunikačná prax. Na to, aby sa dvaja jednotlivci dorozumeli, potrebujú určitú ideálnu maticu, podľa ktorej by sa orientovali. V intencii toho, že Husserl sa nesnažil podať genetický, t.j. „empirický“ výklad, možno vnímať prínos vo výsledku jeho deskriptívnych skúmaní v tom, že popisuje *ideálnu* bázu, podľa ktorej sa reč orientuje.

---

⁵⁸„(...) betrachten den Ausdruck in Hinsicht auf Unterscheidungen, die ihm in gleicher Weise zukommen, ob er in der einsamen oder Wechselrede fungirt, so scheint zweierlei übrig zu bleiben: der Ausdruck selbst und das, was er als seine Bedeutung (als seinen Sinn) ausmacht.“
Husserl E., *Logische Untersuchungen II: Untersuchungen zur Phänomenologie und Theorie der Erkenntnis*, Halle a. Saale 1901, Max Niemeyer, str. 37

2. Idealita. Význam⁵⁹

2.1. Konštitúcia významu

Význam je základným predmetom úvah *Logických skúmaní*. Čistá logika má podľa Husserla do činenia v podstate len s významami ako s ideálnymi jednotami. Snaží sa ich pritom vymaniť z ich psychologických a gramatických určení. V jej rámci sa viažu skôr na zakladajúce apriórne vzťahy adekvácie voči korelujúcej predmetnosti.⁶⁰ Jednotlivé vedy pracujú vždy s určitým faktickým materiálom, ktorý skúmajú. Anatóm, ktorý skúma stavbu tela toho či onoho živočicha pracuje jednak s teóriou, ktorá artikuluje výsledky skúmaní, hypotézy atď., ničmenej predmetom jeho skúmaní nie je teória, ale fakticita. Zatiaľ čo teória sa deje v jazyku, faktické skúmanie je jazykom ovplyvnené len do tej miery do akej určuje jeho ciele, smer atď., t.j. istým spôsobom dané skúmanie štrukturuje. Husserl buduje teóriu vôbec. Materiálom a predmetom (ak chceme „fakticitou“) jeho skúmaní preto nutne musí byť „jazyk vôbec“. Jazyk vôbec ale znamená jazyk ideálny, ktorý ako ideálny raster štrukturuje svoje vždy na stupňoch ideality „nižšie“ postavené a konkrétnejšie inštancie.

To, čo má na mysli Husserl pod významom, pritom vôbec nie je významom v bežne filozoficky používanom zmysle. Husserl hovorí napríklad o *predstavách* ako o prípade ideálnych významov. Význam preto možno definovať skôr ako určitú zmysel dávajúcu inštanciu, ktorá (ako uvidíme neskôr) je 1) ideálna, 2) ustanovovaná určitými subjektívnymi aktmi, 3) identická naprieč realizáciami, 4) môže ale nemusí dôjsť praktickej rečovej aktualizácie. Husserl v úvode do *Logických skúmaní II* píše o význame ako o ideálnom zmysle predmetnej intencie, ktorý je (popri reálnej predmetnosti) objektívnym obsahom fenomenologicky opísateľných subjektívnych aktov.⁶¹ Význam

---

⁵⁹ V nasledujúcich kapitolách, ktoré tvoria interpretačné jadro práce sa vždy sústredíme na jeden aspekt Husserlovej teórie významu bez toho, aby sme si nárokovali na to, že daný moment možno diskkrétne oddeliť od ostatných, ktoré pojednávame. Skôr ho vyzdvihujeme v rámci sprehl'adnenia interpretácie. Pokúsime sa následne tomu vždy vyextrahovať určenia, ktoré náležia, alebo sú blízke danému interpretačnému modulu. Uvedomujeme si, že sa nevyhneme (a ani nezamýšľame vyhnúť sa) presahom do ostatných oblastí nami vyčlenených momentov. Husserlovu teóriu významu vnímame ako jednoliaty celok, v ktorom sa artikulácia nami zdôraznených k *interpretácii slúžiacich* momentov strieda, či neraz dokonca prekrýva.

⁶⁰ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 92

⁶¹ „Wie der phänomenologische, also rein descriptive, Gehalt der ausdrücklichen Erlebnisse, so erfordert dann auch ihr objectiver Gehalt, der ideale Sinn ihrer gegenständlichen Intention, d. i. die Einheit der Bedeutung und die Einheit des Gegenstandes, eine nähere Erforschung.“

Husserl E. *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, H. a. Saale 1900, str. 16

teda podľa nášho mienenia pre Husserla nie je primárne jazykovou inštanciou, avšak nie je ňou iba do tej miery, do akej je jazyk praxou.

Význam sa podľa Husserla konštituuje prostredníctvom tzv. významovej intencie a tzv. významového vyplnenia. Táto dvojica predstavuje nosné rozlíšenie Husserlovej teórie významu. Husserl toto rozlíšenie dokladá na rozdiely medzi významovými intenciami, ktoré sú prosté názorného vyplnenia a tými, ktorým dané názorné vyplnenie prislúcha.⁶² Hovoriť o významovej saturácii v obidvoch uvádzaných prípadoch podľa Husserla dáva zmysel. Podľa Husserla totiž významová intencia, t.j. intendovaný zmysel výrazu, ktorým subjekt ozmysleňuje výpoveď, sama dokáže tvoriť zmysluplný výraz. Domnievame sa, že podobný prípad môže nastať napríklad vtedy, keď subjekt výpovede používa pri vyjadrovaní čosi ako „zvykovú racionalitu“, t.j. nie je si plne vedomý významov jednotlivých výrazov, ale používa ich na základe určitej navyknutej (tradovanej, či naučenej) schémy, ktorú si bližšie pri prehovore nesprítomňuje. Podľa Husserla totiž významová intencia tvorí podstatný obsah významových aktov: „(...) tie (akty – LP), ktoré sú pre výraz podstatné (...) voláme význam udeľujúce akty, alebo tiež významové intencie.“⁶³ Husserl podobnú schému sám traktuje. Je potrebné si pripomenúť, že Husserl má pri výklade sémantických figúr (v *Logických skúmaníach* sa jedná napríklad o figúry kolísania významu v komunikačnej praxi, z dôvodu jej situačnosti) neustále na pamäti takisto sémiotiku. Znakový charakter jazyka totiž umožňuje pochopenie významu aj tam, kde nedochádza k adekvátnemu uchopeniu významovej intencie za pomoci významového vyplnenia. Môžeme si dovoliť úvahu, že opakovaná skúsenosť s daným znakom nám dáva minimálne schopnosť pracovať s daným výrazom kontextuálne.⁶⁴

Čím je pre Husserla význam? V záujme odpovedať na túto otázku je nutné si predstaviť práve pojmy významovej intencie a významového vyplnenia. Na začiatok je potrebné uviesť, že významové vyplnenie je na rozdiel od významovej intencie zložkou významu, ktorá nie je jeho nutným komponentom. Anticipujme teda jeden zo

---

⁶² Husserl E. *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, H. a. Saale 1900, str. 38

⁶³ „(...) diejenigen, die dem Ausdruck wesentlich sind (...) nennen wir die bedeutungsverleihenden Acte oder auch Bedeutungsintentionen.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 38

⁶⁴ K tejto úvahe sa vrátíme ešte v kapitole o názornosti.

základných náhľadov Husserlovej teórie, totiž to, že významová intencia samotná dokáže konštituovať význam a je tým pádom podstatným rozlíšením výrazu ako významuplného znaku.

Významová intencia je aktom, ktorý význam udeľuje (*bedeutungsverleihendes Act*):⁶⁵ „(...) tak sa delí konkrétny fenomén zmyslom nadaného výrazu (...) na akty, ktoré mu význam (...) dávajú“.⁶⁶ Výraz môže fungovať v rámci svojej významovej funkcie práve vďaka významovej intencii ako zmysluplný, akonáhle je práve ona vo vyjadrení prítomná. Významová intencia ako nutná a dostačujúca podmienka významu, je schopná vytvoriť významuplný výraz tým, že prenesie ustanovený zmysel na vyjadrenie. Vtlačí ho do výrazu tým spôsobom, že možno hovoriť o intencii ako *zámere* hovorca. Pojem intencie má pre Husserla dva základné významy: 1) o epistemologickej intencii možno hovoriť v prípade subjektívnej činnosti ozmyselňovania objektívnej danosti, ktorá príslušný zmysel dáva, 2) jazyková intencia, ktorá predstavuje využitie objektivitou daného a konštituovaného zmyslu v rečovej (či už monologickej alebo dialogickej) praxi. Husserl vo *Formálnej a transcendentálnej logike* chápe intenciu (ako udeľovanie zmyslu) (*Besinnung*)⁶⁷ ako *pokus o skutočné vytvorenie zmyslu samotného (Versuch des wirklichen Herstellung des Sinnes „selbst“)*, či ako *pôvodný výklad zmyslu (ursprüngliches Sinnesauslegung)*.⁶⁸ Udeľovanie významovej intencie si môžeme priblížiť ako takú aktivitu, ktorá konštituuje zmysel (význam) adekvátne danej predmetnosti, takisto ako aktivitu, ktorá tento zmysel vkladá do rečového výrazu, v záujme tento zmysel komunikovať.

Druhým komponentom (podľa Husserla nie podstatným – t.j. ani nie nutným) významu je významové vyplnenie. Významové vyplnenie je podľa Husserlových slov dané ako názorná predstava, či fantazijný obraz, ktorý nám umožňuje jasné a zreteľné pochopenie, t.j. intuitívne nahliadnutie predmetnosti, ktorá je daná vo významovej intencii. „*Intencionálny obsah ľubovoľného psychického aktu zameraného na jednotlivú*

---

⁶⁵ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 38

⁶⁶ „(...) so gliedert sich das concrete Phänomen des sinnbelebten Ausdrucks (...) andererseits in die Acte, welche ihm die Bedeutung (...) geben.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S., 1900, str. 37

⁶⁷ Husserl v skutočnosti na danom mieste hovorí len o pojme *Besinnung*. Domnievame sa, že však, že tento pojem plní vo *Formálnej a transcendentálnej logike* tú istú úlohu ako *bedeutungsverleihende Intention* v *Logických skúmaniach*.

⁶⁸ Husserl E., *Formale und transzendente Logik: Versuch einer Kritik der logischen Vernunft*, Max Niemeyer Verlag, Halle (Saale) 1929, str.8

osobu, môže byť na milovaného, môže byť daný skrze rôzne zmyslové „výplne“, z ktorých niektoré sú len signifikantné. Slovo napísané na karte, vyslovené meno, stopy iniciál na zamrznutom okne – nie sú samy o sebe intuíciami o tejto osobe (...). Ich význam (t.j. zmyslovo-nadaný aspekt) je naplnený skôr iba vtedy, ak je prítomná možná intuícia, zmyslová alebo nezmyslová, ktorej sa všetky „výplne“ univokálne týkajú, t.j. in propria persona, v jej zapamätanej tvári, či tvári predstavovanej vo fantázii.“⁶⁹ Je zrejmé, že vyplňujúci názor od „púhej“ intencie rozlišuje taktiež stupeň zmyslovej jasnosti a artikulovanosti. Zatiaľ čo intencia môže byť veľmi difúzna (a predsa postihujúca „povahu“ predmetnosti), názorové vyplnenie je zmyslovo veľmi silne pôsobiace, hoci je potrebné upozorniť, že v bežnej myšlienkovvej a rečovej praxi si ho vedomí bežne taktiež nemusíme byť.

Husserl chápe významy ako zmysly, ktoré určujú predmetné koreláty intencionálnych aktov.⁷⁰ Jazykové vyjadrenie týchto zmyslov je možné, ale nie nutné. Môžu slúžiť takisto ako hypostázy poznatku o danej predmetnosti. Prepožičaný zmysel pritom môže byť buďto kategoriálny súd, alebo napr. vyjadrenie afektívneho postoja voči danej predmetnosti. Podľa Husserla (a domnievame sa, že tento názor platí tak v „Ideách“ ako i v „Skúmaníach“) význam nemusí byť nutne lingvisticky artikulovaný. Častokrát tomu tak naopak nie je. Nedokazuje to len Husserlovo trvanie na zakladajúcej úlohe oblasti „osamelého hovoru“ pre konštitúciu významu, ale aj bežná skúsenosť. Častokrát, napriek istote poznania, ktoré máme o predmetnosti (najmä ak sa jedná o predmetnosť komplexnú), pri vyzvaní k artikulácii, nie sme schopní vyjadriť, čo presne sme nahliadli, resp. máme pocit, akoby vyjadrenie presne nepokrývalo poznatok. Ako uvidíme, význam možno formulovať ako objektívny výraz, t.j. vyjadrenie určitej platnej pravdy, ktoré je nezávislé na subjektívne zafarbenom vyjadrení. Zostáva však takisto pravdou, že nie všetky osoby disponujú aparátom (vedomostným, či inak psychickým) vhodným k tomu, aby objektívny výraz dokázali explikovať. Napriek tomu

---

⁶⁹ “The intentional content of any physical act directed towards an individual person, perhaps a loved one, can be given through various sensuous ‘matters’, some of which are only signitive. The word written on a card, the name spoken, initial letters traced on a frosted window – are not themselves intuitions of this person (...). Rather their significance (i.e., sense-endowed is fulfilled only if there is some possible intuition, sensuous or nonsensuous, to which all ‘matters’ univocally pertain, i.e., in propria persona, in her remembered face, her phantasized face.”

Macdonald P. S., *Descartes and Husserl: The Philosophical Project of Radical Beginnings*, State University of New York Press, Albany 2000, str. 200

⁷⁰ McIntyre R., Smith D., *Meaning and Noema*, in: Dreyfus H. L. with Hall H. (eds.), *Husserl, Intentionality and Cognitive Science*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England 1982, str. 86 - 87

sa domnievame, že môžu byť držiteľmi významovej intencie, t.j. zmyslu, či vedomosťou predmetných určení (napr. vďaka zvyku, či výchove).

2.1.1. Významová intencia ako „pojmová predstava“

Významovú intenciu označuje Husserl ako *pojmovú predstavu (begriffliche Vorstellung)*.⁷¹ Myslíme, že toto pomenovanie nám veľmi vhodne objasňuje charakter významovej intencie. Predmetnosť, ktorá nám je daná v skúsenosti, v snahe o udelenie významu totiž vždy nejakým spôsobom interpretujeme. Zároveň sa podľa Husserla vzťahujeme v subjektívnom akte udeľovania významu na predmetnosť, ktorá nám je daná vždy z určitého *uhla pohľadu*.⁷² Významovou intenciou význam udeľujeme, zároveň je ale výsledkom určitého výkladu danej predmetnosti. Domnievame sa, že výraz „pojmová predstava“ všetky tieto aspekty (tvorby významu) veľmi dobre zahrňuje. Jednak sme schopní v udeľovaní významu odčítať určenia predmetu natoľko, že z nich dokážeme utvoriť pojmový rámec, ktorý by sme boli schopní pri vyzvaní viac či menej systematicky a presne explikovať. Zároveň nie je intencia (v zmysle pojmovej predstavy) „ešte“ vyplnená názorom, a je pomerne difúzna – až názor ju totiž určuje ako „správnu“ a „skutočne“ realizovateľnú.⁷³

Predmet však vždy uchopujeme z určitej subjektívnej pozície. Zároveň má tento vždy špecifický pohľad ale nadväznosť na objektívny pojem, ktorý definuje charakter nášho uchopovania predmetu, resp. určuje raster možných uchopení. Významová intencia ako „pojmová predstava“ je natoľko pojmovou, nakoľko *nie je zmyslovou, ale zmysel (ako význam) udeľujúcou*, a do tej miery predstavou nakoľko sprítomňuje vždy subjektívne a špecificky uchopený predmet.

---

⁷¹ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 56

⁷² Tugendhat upozorňuje však na to, že v *Logických skúmaníach* ešte nie je prítomná koncepcia určovania („nasvietovania“) predmetu z rôznych pozícií, ktoré sa deje z toho dôvodu, že fyzicky nie sme nikdy v stave percipovať objekt ako celok, ale vždy ho vidíme len z určitého uhla pohľadu.

Tugendhat E., *Der Wahrheitsbegriff bei Husserl und Heidegger*, elektronický zdroj: https://books.google.cz/books?id=5Cmby8atxGoC&pg=PA26&dq=wahrheitsbegriff+nach+husserl+und+heidegger+tugendhat&hl=sk&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q=wahrheitsbegriff%20nach%20husserl%20und%20heidegger%20tugendhat&f=false, str. 76

⁷³ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 56

2.2. Idealita významu

Predchádzajúcim výkladom o oprávnenosti osamelého hovoru ako pôdy pre konštitúciu významu sme predovšetkým chceli zdôrazniť jednu skutočnosť: Husserl význam (zmysel) považuje za primárne ideálno-logickú kategóriu, ktorá má *skôr epistemický* ako gramatický, či jazykový charakter. Výstavba teórie významu na pôde „osamelej reči“ preto pôsobí v rámci celku *Logických skúmaní* (a nepochybne i ostatku Husserlovho diela) konzistentne. Husserl potreboval nájsť oblasť, ktorá je očistená od akcidentálnych určení a blíži sa ideálnej gramatike, alebo ju dokonca zastupuje - a významy sú pre Husserla ideálne jednotky, ktoré nám zdieľajú pravdy o veciach, či stavoch vecí. Jazykový výraz je *strictu senso* doplnkom významu, jeho aktuálnym fyzickým uskutočnením v prehovore. Význam bez výrazu podľa Husserla existovať môže, zatiaľ čo naopak tomu byť nemôže. V prípade významu, ktorý nedošiel artikulácie vo výraze možno hovoriť práve o oblasti čistej logiky.

Husserl za svoju úlohu v *Logických skúmaniach* považoval vybudovanie ideálnej (čistej) logiky ako sféry významu. Význam pre neho neplní primárne jazykovú, expresívnu funkciu, ktorú by bolo možné opísať za pomoci fenomenologického (dajme tomu genetického) postupu, ale funkciu základného stavebného prvku čistej logiky. Význam možno považovať za zmysel, ktorý nám sprostredkúva tzv. stav vecí⁷⁴, resp. vec o sebe, a nie primárne za element dialógu. Jeho funkčnosť v jazykovej expresii je sekundárna (avšak nie nepodstatná).

Z dôvodu vyššie uvádzaných úvah sa domnievame, že Husserla nemožno plným právom kritizovať za koncipovanie disfunkčnej sémantiky. Husserlovou intenciou totiž nebolo vytvoriť sémantiku intersubjektívneho dialógu, ale sémantiku ideálnej logiky. Zatiaľ čo ideálna sféra logiky sa zaobíde bez expresívnej funkcie, ktorá je primárnym záujmom kritikov Husserla, Husserl sám podstatnosť expresívnej funkcie jazyka

---

⁷⁴ Pojem stavu vecí máme tendenciu chápať ako 1) dávajúci možnosť súdu, t.j. ako „imanentný“ obsah súdu na „rečovej“ úrovni, 2) ako obsah súdu v radikálnom zmysle, t.j. rečové zachytenie toho, „ako sa veci majú“. Husserl tento pojem v *Skúsenosti a súde* pojednáva nasledovne: stav vecí je napríklad korelát súdu „Zem je väčšia ako Mesiac“. V stave vecí sme schopní rozpoznať jednak predmetnosti (Zem, Mesiac) a jednak vzťahy (*Sachlagen*), ktoré zachytáva „formulácia“ stavu vecí. Každý *Sachverhalt* je schopný formulovať viacero *Sachlagen* (Zem je väčšia ako Mesiac, Mesiac je menší ako Zem, Zem o tých a tých rozmeroch je väčšia ako Mesiac atp.) a každý predmet je schopný fungovať ako subjekt mnohých stavov vecí. Podstatným rozlíšením je podľa nás to, že stav vecí náleží oblasti intencionálnej, resp. sa jedná o intencionálnu predmetnosť vo veľmi silnom zmysle, ktorá skrze súd je prítomná vo vedomí ako intencionálna predmetnosť svojho druhu.

Husserl E., *Erfahrung und Urteil*, ACADEMIA / VERLAGSBUCHHANDLUNG PRAG, 1939, str. 285 - 288

nedementuje. Jazyk pre Husserla je primárne ideálnym prostredím uchovávanania daných právd, a nie nástrojom komunikácie. Bolo by zaiste dezinterpretáciou a hermeneutickou nespravodlivosťou, ak by kritika vyčítala Husserlovi neadekvátne teoretické uchopenie rečovej praxe. Husserl pojem významu totiž nevzťahoval *per se* na rečovú prax, ale na ideálny jazyk. Husserl patrične operuje takisto s pojmom expresie, ktorá spoluvytvára rečovú prax. Význam, popritom, plní podľa Husserla funkciu saturácie výrazu. Domnievame sa, že kritika, ktorá je proti Husserlovi často vznášaná, totiž že význam konštituoval ako primárne logickú inštanciu, chtiac vytvoriť teóriu rečovej praxe, sa mína účinkom, nakoľko Husserl teóriu rečovej praxe vytvoriť nezamýšľal. Jeho teória významu je skôr teóriou *zmyslu* (podľa ktorého sa rečová prax orientuje) - a význam je skôr epistemickou ako rečovou kategóriou. Čo môže niektorých kritikov zmiast', ako sa domnievame, je používanie terminologického výraziva, ktoré evokuje pojednanie o komunikačnej praxi. Tú samozrejme Husserl zohľadňuje, ale nie je pre neho primárnym záujmom, ale skôr východiskom, ktoré je nutné zahrnúť z toho dôvodu, že predstavuje najprirodzenejší spôsob kontaktu s oblasťou zmyslu. Ako upozorňuje Mohanty, neskorý Wittgenstein, zo strany ktorého by mohla byť vznesená pomerne veľká kritika, takisto operoval s myšlienkou *pravidiel* jazykovej hry, ktoré sa do veľkej miery vymykajú komunikačnej praxi, a tvoria skôr akýsi jej ideálny korelát, ktorý ustanovuje spôsob použitia jazykových výrazov. Je dôležité si uvedomiť, že rečová prax by bez určitých minimálne intersubjektívne platných, možbyť objektívnych konštánt, podľa ktorých sa orientuje, fungovať nemohla. Husserl, z nášho pohľadu, rozpracúva teóriu práve takýchto konštánt.

2. 3. Identita významu

Husserl idealitu významu viaže predovšetkým na myšlienku toho, že význam je identitou naprieč jednotlivými faktickými vyjadreniami. Husserl, v záujme popísať, v čom presne spočíva identita významu, diferencuje výrazy na subjektívne a objektívne.⁷⁵ Zatiaľ čo subjektívny výraz (budeme sa mu bližšie venovať v nadchádzajúcom oddiele) sa vždy deje ako konkrétna fyzická udalosť, ktorá si nemôže

---

⁷⁵ K tomu vid' Husserl E., *Logische Untersuchungen II.*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 79 - 86

nárokovat' vo svojej výpovedi na objektívnu platnosť, objektívny výraz (podľa Husserla sú tohto druhu napr. matematické pravdy) je ten istý vždy a všade.

Objektívne výrazy sú schopné štrukturovať tie subjektívne. Podľa Husserla: „(...) ako pri univokálnych a objektívne pevných, tak pri ekvivokálnych a subjektívne zakalených výrazoch, pod významami rozumieme ideálne jednoty, čiže druhy. Toto ale vyžaduje (...) podľa pevných výrazov orientovanú reč o jednom význame, ktorá by bola identicky tá istá (...).“⁷⁶ Na tomto mieste je potrebné rozlíšiť, že Husserl si kladie za cieľ nájsť definíciu významu vôbec, a nie určitého špecifického významu. Sme však toho názoru, že Husserlova teória ponúka odpoveď na obe tieto otázky. Domnievame sa, že podľa Husserla je *jednotlivý význam* taká jednota, ktorá je sama o sebe ako objektívny výraz univokálna, a zároveň ekvivokálna. Univokalita *jednotlivého významu* by mala spočívať v jeho ideálnej identite, ktorá je identická ako definícia, t.j. objektívny výraz naprieč faktickými realizáciami, ktoré s ním korelujú.

Husserl stále zdôrazňuje, že akty znamenania nie sú identické s významom samotným. Význam je podľa neho ideálnou jednotou, zatiaľ čo sú to práve akty znamenania, ktoré dávajú rozmanitosť aktuálneho uskutočnenia významu.⁷⁷ Pre Husserla význam vyvstáva vtedy, keď sa subjektívne výrazy nahradia tými objektívnymi. Kolísajúci subjektívny výraz je poznačený psychickými a situačnými aktami, ktoré diferujú prípad od prípadu, hoci by aj artikulovali ten istý význam. Významová intencia, takisto ako významové vyplnenie sú subjektívnymi aktami, ktoré sa síce vzťahujú na objektívne „pevný“ výraz, ale dávajú mu vždy jednotlivú náplň. Objektívne výrazy, oproti tomu, predstavujú pojmy, ktoré sú platné objektívne (vyjadrujú napr. definíciu, matematickú alebo inú teoretickú pravdu, atp.).

Husserl používa zámenne niekoľko definícií pre význam, ktoré artikulujú jeho identický charakter.⁷⁸ Nasledovné pojmy približujú základný charakter významu ako špecifickej ideálnej jednoty, a to vždy v mierne odlišnom aspekte:

---

⁷⁶ „(...) wie bei den univoken und objectiv festen, so bei den äquivoken und subjectiv getrühten Ausdrücken, unter Bedeutungen ideale Einheiten, also Species (...) verstehen. Dies aber verlangt nicht nur die nach den festen Ausdrücken orientirte, normale Rede von der einen Bedeutung, welche indentisch dieselbe sei (...)“
Husserl E. *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 92

⁷⁷ K tomu viď napr. Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 77 - 78

⁷⁸ Nejedná sa o definície v prísnom zmysle, skôr o koncepty, ktoré majú zachytiť základné charakteristiky pojmu významu.

- 1.) Predovšetkým pojem druhovej jednoty (*Einheit des Species*). Významy sú podľa tejto interpretácie generalia. Význam sa podľa Husserla vzťahuje k jeho aktuálnej realizácii analogicky k vzťahu, akým sa kvalita, či vlastnosť predmetu vzťahuje ku konkrétnej realizácii v danom konkrétnom predmete (napr. červeň všeobecne k farbe jablka na stole, ktorý stojí predom mnou): „Vzťah medzi významom v znamenajúcim výrazom, resp. jeho významovou intenciou, je ten istý ako vzťah medzi druhom červeň a červeným predmetom názoru, resp. momentom červene, ktorý sa na ňom zjavuje.“⁷⁹ Možno teda povedať, že význam tvorí (pojmovú, abstraktnú) všeobecnosť, ktorá zaručuje možnosť realizácie v jednotlivom predmetnom prípade. Táto všeobecnosť môže byť systematicky artikulovaná v objektívnom výraze. Predmety, ktoré spadajú pod jeden význam sú si podobné práve vo význame ako druhovej jednote – Husserl upozorňuje na to, že táto jednota nie je a nemôže byť totožnosťou, či rovnosťou. Je skôr prostriedkom, ktorý nám do rovnosti, či vzťahu podobnosti umožňuje prípady významovej realizácie klásť. Vďaka názorovému vyplneniu máme potom prístup k tomuto náhľadu – každé názorové vyplnenie je totiž konkrétne a zachytáva vždy predmetnosť v jej danej konkrétnosti, ktorá umožňuje rôznosť (ktorá sa zjednocuje).⁸⁰
- 2.) Univerzálne meno. Husserl rozlišuje v tejto súvislosti mená ekvivokálne (*äquivoke Namen*) a mená univerzálne (*universelle Namen*). Zatiaľ čo mená ekvivokálne sú viacznačné a označujú jeden predmet, mená univerzálne podľa Husserla majú schopnosť zahrňovať v ich extenzii mnoho s nimi korelujúcich objektov. Túto vlastnosť Husserlovi umožňuje rozlíšiť práve pojem významového vyplnenia. Bez diferenciácie tohto pojmu totiž medzi ekvivokálnymi a univerzálnymi menami nemôžeme veľmi dobre rozlišovať, nakoľko poznanie o tom, že s univerzálnym menom môže korelovať viac predmetností, nám dáva až reflexia na skúsenosť názorného vyplnenia daného významu.⁸¹

---

⁷⁹ „Das Verhältnis zwischen der Bedeutung und dem bedeutenden Ausdruck, bezw. seiner Bedeutungsintention, ist dasselbe, wie etwa das Verhältnis zwischen der Species Roth und dem rothen Gegenstande der Anschauung, bezw. dem an ihm erscheinenden Rothmoment.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 106

⁸⁰ K tomu vid' Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S., str. 112 - 113

⁸¹ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 53

2.5. Významová prax

Vráťme sa na chvíľu ku komparácií neskorého Wittgensteina a Husserla. Wittgensteinovu koncepciu pravidiel jazykových hier by bolo možné analogizovať k Husserlovej koncepcii významového vyplnenia. Zatiaľ čo nezmyselné výrazy sú u Wittgensteina také, ktorým chýbajú *pravidlá* použitia, u Husserla im chýba *možnosť* významového (názorného) vyplnenia. Domnievame sa, že táto komparácia nám predovšetkým ukazuje, že Husserlovo stanovisko, napriek veľkej vzdialenosti, ktorá ho delí od pragmaticky orientovaných filozofií jazyka, k nim možno priblížiť. U Wittgensteina defiluje v danom prípade ako kritérium existencia pravidla použitia, t.j. určitej *intersubjektívnej* konštanty, ktorá zaručuje použiteľnosť daného výrazu v danom kontexte. U Husserla, pokiaľ *nemôže* dospieť subjekt k názornému vyplneniu, nedokáže ustanoviť význam. Samozrejme, že nemožno zabúdať na to, že Husserl hovorí o názornom významovom vyplnení predovšetkým vo vzťahu k prvej osobe, ktorá význam konštituuje vo svojich psychických aktoch. V tomto bode je nutné upozorniť na našu domnienku, že práve z toho dôvodu nemožno Husserla celkom rozumne komparovať s filozofiami jazyka, ktoré sú pragmaticky, intersubjektívne, či inak prakticky orientované – Husserlova raná filozofia takou totiž nie je a ani si nenárokuje v silnom zmysle byť. Každopádne, je možné hovoriť o aspekte intersubjektivity v rámci Husserlovej teórie významu, v ktorom by bolo možné vzťahovať výsledok teórie významu nielen na osamelý hovor, ale i na dialóg. Zastávajúc toto stanovisko, možno Husserla priblížiť Wittgensteinovmu „intersubjektivismu“ v tom zmysle, že obaja navrhujú kritérium významuplnosti, ktoré intersubjektívne odčítateľné a závisí od kontextu použitia. Pri dialógu by podľa husserlovskej schémy recipient rozumel významovej intencii a sprítomňoval si ju práve významovým vyplnením, t.j. názorným obrazom toho, akú má názornú skúsenosť on sám s predmetnosťou, ktorá je vo výraze producenta rečovej situácie intendovaná. Takto dialogicky pochopenú schému Husserlovej teórie jazyka by sme mohli celkom dobre priblížiť tej Wittgensteinovej. Existencia pravidla použitia by zodpovedala *možnosti* vytvoriť si adekvátnu názornú predstavu.⁸²

---

⁸² Je potrebné dodať, že Husserl traktuje takisto pojem pravidla významovej praxe. Husserl dokonca uvádza v danej pasáži ako príklad, kde význam je ustanovený pravidlom (hry), hru v šachy. Šachová figúrka je podľa Husserla schopná svojej špecifickej funkcie na základe pravidla, ktoré definuje jej rolu v rámci hry. Touto súvislosťou je zároveň ale tvorený jej význam.

Husserlova teória významu je označovaná za prípad platonistickej filozofie jazyka.⁸³ Napríklad Mohanty uvádza v tejto súvislosti, že Husserlov platonizmus sa týka významovej intencie, zatiaľ čo jeho pozitivizmus významového vyplnenia.⁸⁴ Dovoľme si s týmto názorom čiastočne polemizovať. Ani významová intencia sa podľa nášho názoru neviaže na reálne existujúcu entitu, ale skôr na logickú súvislosť.⁸⁵ Podľa nás je preto prípadnejšie tvrdiť spolu s Kohákom, že Husserl sa vyhýba extrémom realizmu, ktorý by pripisoval idealitám reálnu (objektívnu) existenciu, takisto ako idealizmu, ktorý by im pripisoval realitu len psychickú (subjektívnu).⁸⁶ To má, ako sa domnievame, na svedomí predovšetkým blízkosť jazyka k noetike, resp. blízkosť jazykových k noetickým aktom. Zatiaľ čo význam ako ideálna jednota druhu (*ideale Einheit des Species*), či univerzálne meno (*universelle Name*), alebo idea, či objektívny význam (*objective Bedeutung*), sa vždy aktualizuje a realizuje v konkrétnych jazykových uskutočneniach prislúchajúceho výrazu, zostáva zároveň striktno odlišiteľný a vo výraze sa uskutočňovať môže ale nemusí. To má za následok tú skutočnosť, že význam možno vnímať u Husserla ako ideálny obsah (Husserlom koncipovanej) logiky, takisto ako (ideálny) korelát výrazu, ktorý ho činí zmysluplným. Rovnako môžeme význam odčítať v „gramatickej“ praxi. Domnievame sa, že ani posledný, dajme tomu praktický ohľad, nie je Husserlovej koncepcii vzdialený.

K tomu vid' Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 69

⁸³ K tomu vid' napr. Mohanty J.N., *Edmund Husserl's Theory of Meaning*, MARTINUS NIJHOFF/ THE HAGUE, 1976

⁸⁴ "We have said that Husserl's Platonism, in his theory of meaning, concerns the intended meaning or the content of the meaning intending act, whereas his positivism concerns the fulfilled meaning or the content of the meaning-fulfilling act."

Mohanty J.N., *Edmund Husserl's Theory of Meaning*, MARTINUS NIJHOFF/ THE HAGUE, 1976, str. 54

⁸⁵ Zároveň však musíme upozorniť na to, že Mohanty podľa nás v tejto súvislosti pochtivo nerozlišuje medzi platonizmom, ktorý tvrdí reálnu existenciu ideálnych entít a idealizmom, alebo „logizmom“, ktorý háji ideálne entity ako proste ideálne. Domnievame sa, že diferenciou, ktorá toto rozlíšenie v prípade Husserla umožňuje uplatniť je práve lotzovská myšlienka, že ideálne entity „získavajú“ súčnosť prostredníctvom ich možnosti vstúpiť do platnosti ideálnej, či noetickej súvislosti.

⁸⁶ Kohák E., *Idea and Experience: Edmund Husserl's Project of Phenomenology in Ideas I*, The University of Chicago Press, Chicago and London, str. 102 – 104

Uvedomujeme si, že Koháková štúdia sa týka predovšetkým Husserlovej fenomenológie, ale domnievame sa, že dané rozlíšenie možno uplatniť aj v našom prípade.

3. Subjektivita. Výraz

Husserl opakovane od významu ako *logickej* jednoty (*Bedeutung*) odlišuje udeľovanie významu, či znamenanie v zmysle vždy *konkrétnej* aktivity (*Bedeuten*): „(...) rozlišujeme ale od znamenania ako aktu, význam samotný, ideálnu jednotu oproti rozmanitosti možných aktov.“⁸⁷ Na inom mieste rozlišuje medzi poukazovacou funkciou významového aktu, resp. poukazovacím významom (*anzeigende Bedeutung*) a poukázaným „výsledkom“ významového aktu (*angezeigte Bedeutung*).⁸⁸ Husserl v prípade obidvoch diferenciací pracuje s ohľadom významového aktu, ktorý označuje konkrétny v čase a mieste jednotlivý proces a aktivitu – tieto konštituuju výsledok tohto procesu v podobe kompletneho, významovú intenciu i významové vyplnenie obsahujúceho, významu.⁸⁹

Vzťah medzi výrazom a významom je vlastným predmetom tých skúmaní, ktoré sa týkajú pojmu významu. Nakoľko výraz je aktuálnym, fyzickým uskutočnením významovej intencie subjektom, vzniká medzi ním a významom bytostný vzťah. Výraz je, ako sme uvádzali vyššie, významuplný znak, t.j. znak, v ktorom je prítomná významová intencia. Znamenanie môže kolísať (*schwanken*) prípad od prípadu práve kvôli tomu, že výraz je vždy fyzickou udalosťou. Ak napríklad položíme intonáciu hlasu pri vyjadrovaní určitej vety (prosby, rozkazu) na to či ono miesto, názorné vyplnenie, bude zodpovedať vždy danému konkrétnemu prípadu, nakoľko intonácia je schopná akcentovať vždy iný moment vyjadrenia a význam bude natoľko vždy mierne odlišný. Význam ako ideálna identická jednota podľa Husserla naproti tomu kolísať nemôže. Je tomu tak z toho dôvodu, že subjektívny výraz je nahraditeľný objektívnym, ktorý je ideálnou (a domnievame sa, že do veľkej miery abstraktnou) entitou. Uvedme si príklad: som smädná a sama pre seba si poviem: „Som nejaká smädná. Mala by som sa napiť vody.“ Intonáciu, resp. dôraz môžem pri danom vyjadrení položiť napr. na slovo „smädná“, takisto ako aj na slovo „voda“. Ak by som učinila podľa prvého prípadu, mohla by som tým vyjadriť napr. počudovanie nad tým, že mám smäd, pretože som pila pred desiatimi

---

⁸⁷ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 77

⁸⁸ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S., 1900, str. 83

⁸⁹ Uvedomujeme si, že druhý spomínaný prípad nerozlišuje ani tak rečovú aktivitu, ako skôr aktivitu významovej intencie, ktorá nemusí byť realizovaná v komunikačnej praxi. Prvý prípad pritom predstavuje popis *vyjadrovacieho* procesu. Domnievame sa však, že z dôvodu potreby zdôraznenia toho, že Husserl si uvedomuje a akcentuje rozlíšenie na procesuálny ako aj konečný (“pevný”) moment významotvornej aktivity, bolo uvedenie oboch koncepcií prípadné.

minútami. Názorové vyplnenie bude vyzerat' ako predstava toho, ako som vypila pol litra džúsu pred chvíľou. Ak položím dôraz na slovo „voda“, môžem tým napríklad *zamýšľať* to, že môj diabetológ mi zakázal piť sladené nápoje. Môžem si napríklad predstaviť návštevu u lekára. Význam ako ideálna jednota však vyjadruje ideálny obsah danej výpovede. V danom prípade, ako sa domnievame, by sa jednalo o *kategoriálne* vzťahy *napr.* medzi vzťahom byť smädný a možnosťou uspokojiť túto potrebu tým, že sa napijem vody, t.j. *napr.* o prítomnosť kauzálneho vzťahu medzi prvou a druhou časťou faktického korelátu daného vyjadrenia.

3.1. Oznamovacia (a menovacia) funkcia výrazu

Výraz ako významuplný znak funguje ako taký predovšetkým vďaka dvom jeho funkciám: menovacej a oznamovacej. Ich porovnanie nám odkryje predovšetkým to, že výraz je jednak konkrétnou aktivitou vyjadrenia, ktorá sa viaže na určitú subjektívnu skúsenosť, či zážitok (*Erlebnis*) - toto vyjadrenie sa ale *zmysluplne* môže udiat' až vďaka významu, ktorý je doň vložený, a vďaka aktivite menovania, ktorá umožňuje reláciu voči predmetnosti. Je potrebné uviesť, že nielen oznamovaciú, ale i menovaciú funkciu Husserl diferencuje od významu ako ideálnej jednoty.⁹⁰

Menovacia funkcia výrazu nám zjednáva prístup k predmetnosti, či skôr vypovedanému, ktoré vďaka nej máme možnosť označiť. Naproti tomu, oznamovacia funkcia nám podáva správu o tom, aký je vzťah subjektu výpovede voči vypovedanému. Všetky výrazy sú v tomto zmysle (t.j. vo svojej oznamovacej funkcii) znakom, ktorý označuje psychickú a zmysel ustanovujúcu skúsenosť subjektu hovoru.⁹¹ Je prirodzené, že vo výpovediach, ktoré explicitne vyjadrujú postoj subjektu výpovede voči vypovedanému, menovacia a oznamovacia funkcia viac či menej spadajú v jedno. Husserl uvádza príklad so želaním: pokiaľ explicitne vyjadrujem prosbu spolu s príslušným slovesom prosby, podávam informáciu, to, čo oznamuje, zároveň menuje.⁹² Husserlom uvádzaný výraz „prosím o pohár vody“ vypovedá za pomoci jedného vyjadrenia jednak o postoji subjektu voči predmetnosti (ktorou je donesenie poháru vody, pretože oň

---

⁹⁰ K tomu vid' Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 77

⁹¹ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 33

⁹² Vid' Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 78

stojím), tak isto ako (vd'aka prítomnosti slovesa v prvej osobe) označuje túto predmetnosť.

Nemusí tomu tak byť vždy: oznamovacia funkcia môže byť totiž samostatná a nezávislá na menovacej. Je tomu tak v tom prípade, ak nie je súčasťou významovej intencie postoj subjektu výrazu, napríklad pri konštatovaní určitej teoretickej pravdy.⁹³ V takom prípade oznamovacia funkcia odkazuje k súdu, ktorý subjekt uskutočnil v záujme tvrdiť určitú pravdu, a je implicitná. Veľmi prehľadne sa nám v takom prípade ukazuje, že subjektívna skúsenosť, ktorá sa viaže na postoj subjektu výpovede k vypovedanému je na tomto vypovedanom nezávislá. Nakoľko v súdení vypovedáme skrze objektívny výraz, nie je jeho podstatným určením kto, kedy, za akých okolností atp. výraz vypovedal.

Husserl veľmi dobre rozlišuje medzi prípadmi s úvodnou frázou, ktorá vyjadruje postoj subjektu voči objektívnemu obsahu výpovede, a výrazmi, ktoré danú pravdu proste tvrdia. Z toho dôvodu sa domnievame, že Husserl dokáže čeliť prípadnej kritike, ktorá by ho mohla obviniť z toho, že príliš marginalizuje úlohu subjektivity v konštitúcii pravdy, či pravdivého súdu. Tým, že Husserl umožňuje vyjadrenie subjektívneho postoja voči danej pravde a odkazuje oznamovaciu funkciu na sloveso, ktoré vyjadruje tento postoj, dokáže jednak rozlíšiť medzi výrazmi, v ktorých hrá úlohu subjektívny postoj, hoci sa vzťahujú k tej istej objektívnej predmetnosti, a výrazmi, v ktorých tento postoj úlohu nehrá, t.j. objektívnymi výrazmi. Zároveň ale dokáže uchovať rolu subjektivity, ktorá môže mať k objektívnej pravde prípad od prípadu rôzny postoj. Tá ale svoj postoj môže vždy vyjadriť. Výrazy, v ktorých je prednesený súd bez toho, aby bolo upozornené na postoj subjektu, sú špeciálnym prípadom, kedy *moment dôrazu* (výpovede) je na objektívnej pravde a nie na subjektívnom postoji, a preto je bezpredmetné pátrať po subjektívnom založení tejto výpovede. Subjekt sám sa v takom prípade „prepožičiava“ objektívne platnej pravde, či vedeniu a abstrahuje od vlastnej subjektivity. Na druhú stranu, Husserl podľa nášho názoru nedostatočne zohľadňuje previazanosť podoby výrazu na subjektívnej bezprostrednej žitej skúsenosti konkrétneho subjektu. Tak je napr. otázkou, či by dôkaz Veľkej Fermatovej vety mohol byť (či bol) podaný v nejakú inú dobu niekým iným, než A. Wilesom.

---

⁹³ Vid' Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 78

4. Intencionalita. Predmetnosť

4.1. Husserlov transcendentalizmus

V *Skúsenosti a súde* Husserl píše, že súdy sú vykonávané v snahe poznať, poznávame však vždy určitú predmetnosť, určité súcno.⁹⁴ Toto súcno však musí byť patrične uspôsobené na to, aby sme ho poznať mohli, t.j. aby o ňom mohli byť vynesené súdy. „(...) tak musí byť súčasne dané tak, že sa môže stať predmetom súdenia. Tam, kde vstupuje do hry myšlienková činnosť toho či onoho druhu, vyjadrená alebo nevyjadrená, musia byť predmety už predstaviteľné, (...) alebo názorne samodané.“⁹⁵ Husserl tvrdí v zásade nasledovnú vec: súcna musia byť samy o sebe štruktúrované tak, aby bolo možné poznanie o nich (ktoré je artikulované v súde). Domnievame sa, že Husserlovi pri takomto postoji zostávajú dve možnosti toho, akú podobu má spomínaná „štruktúra“ súcna vo vzťahu k poznávajúcemu subjektu: realizmus alebo transcendentalizmus. Husserl i v *Logických skúmaniach* zdôrazňuje, že nie je v jeho záujme budovať metafyziku takých ideálnych entít, ktoré sú zároveň reálne – ideality sú u neho prísne logické. Preto sa nedomnievame spolu s Mohantom, že Husserl je platonista,⁹⁶ i keď len vo veci jazyka. Sme skôr toho názoru, že Husserl je aj v teórii jazyka, tak ako v teórii poznania, a už vo fáze svojho myslenia formulujúcej *Logické skúmania*, transcendentalistom. Zaiste už len z toho prostého dôvodu, že striktné oddeliť oblasť poznania od oblasti jazyka nemožno, skôr naopak – tak ako činí Husserl, je potrebné zdôrazňovať ich závislosť a previazanosť.

Transcendentalistické stanovisko, pritom u Husserla má veľmi špecifickú podobu. Tou je fenomenológia. Bez toho, aby Husserl tvrdil reálnu existenciu štruktúr v rámci súcna, ktoré by mu boli vlastné, a poznávajúci subjekt by ich odčítal, alebo s nimi uvádzal do súladu vlastné poznávacie štruktúry, dokáže Husserl uchrániť poznateľnosť súcna. Ako sa domnievame, je tomu tak najmä z toho dôvodu, že ultimátne poznanie má pre Husserla povahu *evidencie*. Husserl toto stanovisko zastával už v *Logických*

---

⁹⁴ Husserl E., *Erfahrung und Urteil*, Academia, Verlagsbuchhandlung, Prag 1939, str. 11

⁹⁵ „(...) so muss Seiendes so vorgegeben sein, dass es Gegenstand eines Urteilens werden kann. Wo immer Urteilstätigkeit wo immer Denktätigkeit jeder Art, ausdrücklich oder nicht, ins Spiel tritt, müssen schon Gegenstände vorstellig sein, (...) oder anschaulich selbstgegeben.“

Husserl E., *Erfahrung und Urteil*, Academia, Verlagsbuchhandlung, Prag 1939, str. 11

⁹⁶ Nehľadiac na naše osobné preferencie, ktoré by mu to priali.

skúmaníach, hoci jeho primárnym záujmom nebola „metodika“ poznávacej aktivity.⁹⁷ K veciam, tak ako sú, máme prístup vďaka určitému druhu zmyslovosti alebo zmyslovosťou nadaným kapacitám subjektivity. Veciam podľa Husserla neudelujeme štruktúru, ktorou by sme ich určovali, ale odčítame z nich kategoriálne určenia, ktoré sú im vlastné.

4.2. Intencionalita v *Logických skúmaníach*

Husserl chápe v *Logických skúmaníach* pojem intencie predovšetkým ako významovú intenciu, t.j. zmysel, ktorý subjekt odčítava z predmetnosti a následne ho vtlačá do výrazu. Domnievame sa, že tento typ intencionality v rečovej praxi vytvára zámer, ku ktorému smeruje prehovor subjektu výpovede, a na ktorý reaguje „replika“. Zároveň ale Husserl už tu rozvíja neskôr podrobnejšie rozpracovanú fenomenologickú náuku o intencionálnom vedomí. Obidva tieto aspekty sú prítomné v Husserlovom uvažovaní o poznaní a jazyku z *Logických skúmaní*, a domnievame sa, že nie sú prísne oddelené. Práve naopak - možno tvrdiť, že je medzi nimi prítomná akási kruhová vzájomnosť: intencia ako významový akt sa môže konštituovať až v rámci intencionálne ustanoveného vedomia a intencionalita v zmysle zameranosti na predmet ide ruka v ruku so zmysel konštituuujúcou aktivitou. Tugendhat upozorňuje v tejto veci na skutočnosť, že výhodou pojmu „predstava“ (*Vorstellung*) je tak dynamický ako aj statický status tejto inštancie; možno ju následne tomu chápať tak v zmysle predstavovania si (*Vorstellen*) ako aj výsledku tohto predstavovania (*Vorgestelltes*).⁹⁸ Intenciu by bolo možné, analogicky tomu, vnímať ako výsledok procesu zamerania na predmetnosť ako i tento proces samotný.

Podľa Tugendhata je *fenomenologicky* najpodstatnejším rozlíšením práve intencionalita (vedomia). Ukazuje nám totiž, že subjektívne prežitky a skúsenosti sú vždy zamerané na danú predmetnosť, t.j. majú obsah.⁹⁹ „Fenomenológia intencionálneho

---

⁹⁷ K tomu viac v závere práce. Husserl opakovane zdôrazňuje v *Logických skúmaníach* rolu evidencie.

⁹⁸ Tugendhat E., *Der Wahrheitsbegriff bei Husserl und Heidegger*, elektronický zdroj: https://books.google.cz/books?id=5Cmby8atxGoC&pg=PA26&dq=wahrheitsbegriff+nach+husserl+und+h+eidegger+tugendhat&hl=sk&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q=wahrheitsbegriff%20nach%20huss+erl%20und%20heidegger%20tugendhat&f=false, str. 26 - 27

⁹⁹ Tugendhat E., *Der Wahrheitsbegriff bei Husserl und Heidegger*, elektronický zdroj: <https://books.google.cz/books?id=5Cmby8atxGoC&pg=PA26&dq=wahrheitsbegriff+nach+husserl+und+h>

vedomia“ prítomná v *Logických skúmaníach*, pojednaná vo vzťahu k predmetnosti, predovšetkým rozlišuje medzi predmetom ako intencionálnym korelátom a predmetom ako fyzickou vecou. Subjektivita má pritom prístup výlučne k prvej oblasti – *empirické „ja“* sa podľa Husserla stretáva s empirickými fyzickými vecami ako s intencionálnymi jednotami, ktoré sú zamýšľané, t.j. intendované v psychických zážitkoch, buďto ako predstavované alebo posudzované.¹⁰⁰ Fenomenologické jadro *empirického ja* podľa Husserla tvoria práve intencionálne akty, ktoré privádzajú k zrejmosti prislúchajúce predmetné koreláty.¹⁰¹ Tie sú intendované ako intencionálne koreláty, ale prostredníctvom nich sa vedomie *zameriava* na reálne predmety.

Husserl recipuje Brentanov názor na intencionálnu danosť predmetov vo vedomí ako jeho mentálnych obsahov. Intencia, alebo skôr intencionalita¹⁰², je podľa neho realizovaná ako vzťah aktov vedomia na predmety, či zameranosť na objekt, ktorý je vedomiu daný ako imanentná predmetnosť.¹⁰³ K objektu, tak ako je v skutočnosti, máme prístup len skrze mentálne imanentné objekty. Objekty, tak ako sú dané vedomiu, sa podľa Husserla sprítomňujú ako mentálne obsahy vďaka subjektívnym – reelným, či fenomenologickým – psychickým aktom.¹⁰⁴ Na úrovni jazykovej aktivity by tomuto rozlíšeniu analogicky zodpovedalo rozlíšenie medzi fyzickou aktivitou prednesu slabík, slov a viet a v tomto prednese vyjadrenými súdmi, či významami. Možno tvrdiť, že Husserl neustále pracoval s rozlíšením subjektivity ako konkrétnej psychiky, ktorá je kontingentná, a predmetnosťou, ktorá je daná ako určitý ideálny obsah. To potvrdzuje vo svojej interpretácii P. Urban, ktorý upozorňuje na to, že predmetnosť je v rámci intencionálneho aktu vždy poznačená tým, aký záujem má na nej subjektivita. Môže tak

---

[eidegger+tugendhat&hl=sk&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q=wahrheitsbegriff%20nach%20husserl%20und%20heidegger%20tugendhat&f=false](#), str. 26

¹⁰⁰ „Den empirischen Ich stehen gegenüber die empirischen physischen Dinge, die Nicht-ich, ebenfalls Einheiten (...) mit dem Anspruch dinglicher Existenz. Uns, die wir Ich sind, sind sie nur als intentionale Einheiten gegeben, das ist als in psychischen Erlebnissen vermeinte, als vorgestellte oder beurtheilte Einheiten.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 337

¹⁰¹ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 343

¹⁰² Bude určite na mieste urobiť definičné opatrenie, keď budeme rozlišovať pojem intencie, ktorým máme na mysli *uskutočnenie významovej* intencionality, a pojem intencionality samotný, ktorým máme na mysli zameranosť aktov vedomia na predmety.

¹⁰³ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 347

¹⁰⁴ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 374

byť buďto intendovaná so subjektívnym (dajme tomu afektívnym) záujmom (milovaná, zamýšľaná, zelená, atp.), ako i objektívne uvažovaná (v súde, či pojmovom určení).¹⁰⁵

4.3. Samostatné a nesamostatné významy. Vzťah jazyka k predmetnosti

Jeden z interpretačných kľúčov, cez ktorý budeme pristupovať v našom pojedaní o Husserlovej koncepcii vzťahu predmetnosti a jazyka, sa bude týkať jeho koncepcie samostatných (*selbständige*) a nesamostatných (*unselbständige*) významov, ktorú traktuje v *IV. skúmaní*. Pojednáme o ňom predovšetkým z toho dôvodu, že táto koncepcia nám veľmi názorným spôsobom umožňuje odkryť oblasť významu ako spôsobu danosti predmetu.¹⁰⁶

Husserl rozlišuje spolu s Martym medzi kategorematickými (*kategorematische*) a synkategorematickými (*synkategorematische*) výrazmi. Zatiaľ čo prvé sú nám schopné komunikovať plnohodnotnú informáciu samy o sebe, synkategorematické výrazy k tomu potrebujú ešte ďalšie výrazy, ktoré ich významovo saturujú. Jedná sa v zásade o rozdiel medzi plnovýznamovými a neplnovýznamovými slovnými druhmi. Husserl sa pýta po tom, do akej miery môžu byť synkategorematické výrazy významuplné, resp. či nie sú prosté významu. Odpoveď na túto otázku mu poskytuje rozlíšenie medzi samostatnými a nesamostatnými významami. Zatiaľ čo samostatné významy sú schopné konštituovať významuplný výraz samy o sebe (tak, že sme schopní vyplniť ho názornou predstavou), nesamostatné významy sa viažu na synkategorematické výrazy a potrebujú doplnenie o ďalšie významové intencie, a to v záujme *umožniť* významové vyplnenie (ktoré ale vždy nemusí byť realizované).

Význam je teda zrejme zásadným spôsobom viazaný na predmetnosť. Pokiaľ totiž predmetnosti nie je umožnené jej plné vyjadrenie (ako v prípade synkategorematických výrazov a im prislúchajúcich nesamostatných významov), je potrebné výraz doplniť o také významové jednotky, ktoré dokážu konštituovať danosť predmetu. Samostatný

---

¹⁰⁵ Urban P., *Raný Husserl a filozofie jazyka: K Husserlově filozofii a myšlení jazyka v období 1891 – 1914*, FILOSOFIA, Praha 2013, str. 126

¹⁰⁶ Tu je vhodné upozorniť na známu príbuznosť s Fregem. Významom označuje totiž Husserl to, čo Frege zmyslom. totiž spomínaný spôsob danosti predmetu.

význam sa zrejme preto konštituuje ako možnosť danosti predmetu skrze významovú intenciu. Na túto predmetnosť sa *konkrétne* vzťahujeme za pomoci názorového vyplnenia. Tým, že Husserl rozlíšil samostatné a nesamostatné významy, zároveň ukázal, že kvalita významu je daná „predmetnou saturáciou“, t.j. *možnosťou* názorného vyplnenia. Napr. spojka *ale* dosť dobre názorne sprítomniteľná nie je a chápeme ju prevažne kontextuálne. To v praxi znamená, že ak jej význam chceme aktualizovať, musíme ju vzťahovať na širší predmetný rámec, resp. tak činíme automaticky (pokiaľ chceme objasniť *význam* tohto výrazu).

5. Subjektivita – idealita – predmetnosť: Názor

Svoj vzťah k podstatnosti názornosti pri fundácii objektívne platných ideálnych entít Husserl vyjadruje už v úvode do *Logických skúmaní II*. Všetky logické pojmy majú podľa neho pôvod v určitých subjektívnych aktoch, ktoré majú podobu názoru.¹⁰⁷

„Tým, že sa zo začiatku prázdna významová intencia naplní, realizuje sa predmetný vzťah, pomenovanie sa stane aktuálne vedomým vzťahom medzi menom a menovaným.“¹⁰⁸ Táto citácia je ilustratívna a prípadná vo vzťahu k zakladajúcej funkcii názornosti v konštitúcii významu. Vyplnenie, ako je zrejmé z uvádzanej citácie, význam samotný netvorí. Ako sme uvádzali vyššie, ten je tvorený *strictu sensu* významovou intenciou. Domnievame sa, že významové vyplnenie, t.j. akt názornosti, ktorý významové vyplnenie dáva, hrá v konštitúcii významu dvojakú úlohu: 1) jednak úlohu „reálnu“, t.j. sprítomňuje predmetnosť vo vedomí a umožňuje tak uchopenie a plnú danosť významu, 2) jednak úlohu „teoretickú“, t.j. prispieva ku konštitúcii významu ako ideálnej identity v mnohosti, poskytujúc práve na fakticite (pretože na skúsenosti) závislú rozmanitosť.

Husserl na nespočetne veľa miestach zdôrazňuje, že významové vyplnenie nie je podstatnou zložkou významu samotného. „Nepodstatný pre význam (...) je jeho vzťah k aktuálne danej, jeho významovú intenciu vyplňujúcej predmetnosti.“¹⁰⁹ Významové vyplnenie (naplnenie) (*Erfüllung*) sa deje ako názorná predstava, ktorá sa vzťahuje na predmetnosť, ale dáva ju ako intencionálny korelát. Z toho dôvodu Husserl opakuje, že významové vyplnenie nie je podstatné pre význam *an sich*. Tvorí totiž vždy danú jednotlivú realizáciu významu, ktorá sprítomňuje v konkrétnom vedomí predmetnosť, ku ktorej sa vzťahuje významová intencia. Má však zmysel o ňom hovoriť práve až v konkrétnom uskutočnení významovej intencie. Husserl v tejto súvislosti navrhuje rozlíšiť dva typy predmetnosti: 1) jednak predmetnosť fyzickú a faktickú, 2) takisto však

---

¹⁰⁷ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 7

¹⁰⁸ „Indem sich die zunächst leere Bedeutungsintention erfüllt, realisiert sich die gegenständliche Beziehung, die Nennung wird eine aktuell bewusste Beziehung zwischen Namen und Gennantem.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 38

¹⁰⁹ „Ausserwesentlich ist dem Ausdruck (...) die Beziehung auf eine aktuell gegebene, seine Bedeutungsintention erfüllende Gegenständlichkeit.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 50

predmetnosť ako význam naplňujúci zmysel, ako intencionálny a ideálny názorný korelát, ktorý je prítomný v psychike subjektu pri význam vyplňujúcich aktoch.¹¹⁰

Vďaka názornosti, t.j. vyplňujúcemu názoru sa významový akt mienenia vzťahuje na predmetnosť. Podľa Husserla, vďaka tejto vlastnosti je výraz viac ako obyčajný zhuk slabík.¹¹¹ Opäť je ale nutné si zdôrazniť, že jednotu významu ako jednotu druhovú vytvára významová intencia a výraz môže fungovať takisto v podobe viac alebo menej symbolickej (viď oddiel o pojme výrazu). Výraz, ktorého významová intencia je nám daná len vo svojej symbolickej funkcii, znamená to isté ako ten istý možný výraz, ktorý by bol doplnený o významové vyplnenie.¹¹² Pokiaľ je význam daného výrazu totožný, je nám tak v symbolicky fungujúcom ako i v názorne sprítomnenom výraze daná tá istá predmetnosť.

Husserl hovorí takisto o predmetnosti samotnej ako o vyplňujúcej význam, resp. významovú intenciu. Za veľmi prípadnú v tejto otázke považujeme nasledovnú pasáž, v ktorej Husserl traktuje vzťah významového vyplnenia k vnímaniu: „*Musíme, hovorím, vo vyplňujúcich aktoch ale rozlišovať medzi obsahom, to jest medzi takpovediac významu primeraným (kategoriálne sformovaným) vnímaním, a vnímaným predmetom. V jednote vyplnenia sa kryje tento vyplňujúci s oným intendovaným „obsahom“, tak, že sa v zážitku jednoty toho, že sa kryjú, stretávame so zároveň intendovaným i daným predmetom nie dva razy, ale iba ako s jedným.*“¹¹³ Mimo toho, že predmetnosť, pokiaľ je daná v aktuálnom vnímaní, je sama schopná pracovať ako významové vyplnenie, nám táto pasáž takisto poskytuje kľúč k pochopeniu významového vyplnenia samotného. Vnímaný predmet a proces vnímania totiž možno analogizovať k v predstavivosti nazeranému predmetu a názornému aktu. Vnímanie predstavuje prípad názornosti, zmyslovú aktivitu, kedy je predmet daný fyzicky. Významové vyplnenie je nám dané v takomto prípade veľmi jednoduchým spôsobom – predmet vnímame. (Čo je potrebné zdôrazniť je, že predmet vnímame už ako kategoriálne určený – ako taký môže byť

---

¹¹⁰ Husserl E., *Logische Untersuchungen II.*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 50

¹¹¹ Husserl E., *Logische Untersuchungen II.*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 37

¹¹² Husserl E., *Logische Untersuchungen II.*, Max Niemeyer, Halle a. S., 1900, str. 71

¹¹³ „*Wir müssen, sage ich, in den erfüllenden Acten abermals unterscheiden zwischen dem Inhalt, das ist dem sozusagen Bedeutungsmässigen der (kategorial geformten) Wahrnehmung, und dem wahrgenommenen Gegenstand. In der Erfüllungseinheit „deckt“ sich dieser erfüllende mit jenem intendirenden „Inhalt“, so dass uns im Erlebnis der Deckungseinheit der zugleich intendirte und „gegebene“ Gegenstand nicht doppelt, sondern nur als Einer gegenübersteht.*“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II.*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 51

súčasťou význotvorného procesu.) Podobným spôsobom je nám daný predmet v názornosti a podobným spôsobom vyplňame významovú intenciu za pomoci daného predmetu, ktorý síce nie je prítomný fyzicky, ale dokážeme si ho v názornosti sprítomniť. Tu je dobré upozorniť na to, že názor, ktorý zapájame vo významových aktivitách, je podľa Husserla kategoriálny, t.j. vždy obsahuje určitú predmetu adekvátnu štruktúru. Summa summarum, akt vnímania (v husserlovskom „kategoriálnom“ zmysle), fungujúci ako význam vyplňujúci akt, možno chápať ako najzrejmější prípad toho, akým spôsobom funguje názorné významové vyplnenie. Zrejmé je, že významové vyplnenie je názorné vo väčšine prípadov, nakoľko predmet hovoru, predstavovania a inej v husserlovskom zmysle „logickej“ aktivity, je zväčša fyzicky neprítomný.

5.1. Epistemologická funkcia významu

V každodennej komunikačnej praxi z rozumných dôvodov vo väčšine prípadov odhliadame od reflexie na poznávaciu hodnotu informácii, ktoré sú nám podávané, a informácie vnímame bezprostredne a účelovo. Napriek tomu často v dialógu používame výrazy ako „jasne“, „presne“, súhlasne prikyvujeme hlavou alebo inak (často len slabikou alebo iným neartikulovaným zvukom) dávame najavo, že sme pochopili *intenciu* hovorca. Je nám v takom prípade zrejmé, že sme pochopili, čo hovorca zamýšľal vyjadriť, a že nám to „dáva význam“, že odovzdanú informáciu „chápeme“. Domnievame sa, že ak by sme v takom prípade mali odpovedať na otázku, či pre nás dané zdelenie malo informačnú hodnotu, či hodnotu poznatku, nepochybne by sme odpovedali kladne.

Domnievame sa, že Husserl si bol tejto funkcie významového zdelenia vedomý, dokonca si dovoľíme tvrdiť, že tvorí jadro koncepcie významového vyplnenia. Podľa Husserla je nám daný význam skrze sprítomnenie predmetu v názornosti významového vyplnenia jasne a zreteľne¹¹⁴. Husserl špecifikuje toto tvrdenie na nasledovnom mieste: „Pri otázke, čo vyjadruje výraz¹¹⁵, sa budeme vzťahovať prirodzene na tie prípady, v ktorých uplatňuje poznávaciu funkciu, alebo, čo vypovedá o tom istom, v ktorých je jeho významová intencia vyplnená názorom. Týmto spôsobom získava pojmová predstava (t.j.

---

¹¹⁴ K tomu viď napr. Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 21

¹¹⁵ V originálnom texte stojí „*was ein Ausdruck bedeutet*“. Výraz „*bedeutet*“ neprekladáme v danom prípade ako znamená, pretože by takýto preklad mohol sugerovať, že nás zaujíma význam pojmu výraz, zatiaľ čo nás zaujíma významová funkcia výrazu.

práve významová intencia) svoju „jasnosť a zreteľnosť“, potvrdzuje sa ako „správna“, ako „fakticky“ uskutočniteľná.“¹¹⁶ Významové vyplnenie nám dáva podľa tohto miesta nielen poznanie o predmete, ale aj poznanie jasné a zreteľné. Predmet, ktorý je intedovaný vo významovej intencii, názorové vyplnenie umožňuje pochopiť spôsobom, ktorý je adekvátny predmetu samotnému, a získať tak o ňom poznatok. Mohanty píše, že vedenie pozostáva z intuitívneho vyplnenia prislúchajúcej intencie, ktoré je sprevádzané vedomím identity tohto vyplnenia s intenciou.¹¹⁷

Dodajme, že takto ustanovené poznanie má pre Husserla povahu evidencie. Husserl kritizuje J. S. Milla za to, že vlastnému menu nepripisuje významovú funkčnosť, nakoľko (podľa Milla) nenesie žiadnu informačnú hodnotu. Podľa Husserla, naopak, vlastné meno nesie informáciu, ktorú možno sprítomniť či už vybavením si dotyčného subjektu v pamäti, alebo fyzickou prítomnosťou a *videním* daného subjektu. Názorné významové vyplnenie je možné ako *videnie*, či už v podobe pamäťovej stopy, alebo fyzického nahliadania daného subjektu. „*Keď počujeme vyjadrenie vlastného mena, tak to v nás vyvolá prislúchajúcu predstavu a vieme: táto predstava je tou, ktorú v sebe uskutočňuje hovoriaci a ktorú chce vyvolať aj u nás.*“ „*Primárne nezáleží na predstave; nejedná sa o to, obrátiť záujem na ňu a na to, čoho by sa nejako mohla týkať, ale o to, aby sme záujem obrátili na predstavovaný predmet ako mienený a takto menovaný (...).*“¹¹⁸ Poznanie u Husserla má v poslednej inštancii povahu viac alebo menej zmyslovú, veci, „ako skutočne sú“, nahliadame (a následne vynášame súdy). Vďaka tejto skutočnosti význam nesie aj vlastné meno. Intendovaný objekt vlastného mena možno poznať práve vďaka tomu, že ho možno nahliadnuť. Tak ako každý iný objekt.

---

¹¹⁶ „Bei der Frage, was ein Ausdruck bedeutet, warden wir naturgemäss auf die Fälle zurückgehen, in welchen er eine actuelle Erkenntnisfunction übt, oder was dasselbe besagt, in welchen seine Bedeutungsintention sich mit Anschauung erfüllt. Auf diese Weise gewinnt die „begriffliche Vorstellung“ (d. i. eben die Bedeutungsintention) ihre „Klarheit und Deutlichkeit“, sie bestätigt sich als „richtig“, als „wirklich“ vollziehbar.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 56

¹¹⁷ Mohanty J. N., *Edmund Husserl's Theory of Meaning*, MARTINUS NIJHOFF / THE HAGUE / 1976, kapitola *Thinking and Meaning*

¹¹⁸ „Hören wir die Aeusserung des Eigennamens, so wird in uns die zugehörige Vorstellung erweckt, und wir wissen: diese Vorstellung ist es, welche der Sprechende in sich vollzieht, und welche er zugleich in uns erwecken will.“

„Primär kommt es nicht auf die Vorstellung an; nicht darum handelt es sich, das Interesse auf sie, und was sie irgend betreffen mag, hinzulenken, sondern darauf, es auf den vorgestellten Gegenstand als den gemeinten und somit genannten hinzulenken (...).“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 59

5.2. Znak a názor

Zatiaľ čo v predchádzajúcom oddiele sme zdôrazňovali pojem poznania, ktoré vzniká v mysli vďaka aktualite predmetnosti danej skrze názor, v nasledovnej úvahe sa zameriame na Husserlov náhľad, ktorý tvrdí, že *pochopenie* (významovej intencie) môžeme získať aj na základe nedokonalého nazerania prislúchajúcej predmetnosti. Spomínaná nedokonalosť môže byť predovšetkým spôsobená abstraktnosťou a zložitosťou vyjadrenej intencie. Podľa Husserla nemožno dospieť k plnému zmyslovému nahliadnutiu takých predmetností, ktoré sú od zmyslovosti „priveľmi vzdialené“. Napriek tomu, „výraz môže fungovať zmysluplne a predsa bez ilustrujúceho názoru.“¹¹⁹ Algebraické vety, či abstraktné pojmy ako „kultúra“ a „umenie“ podľa Husserla poskytujú kvôli svojej komplexnosti možnosť *pochopenia*, nie však plného nahliadnutia a tým pádom významového vyplnenia. V daných prípadoch si totiž nedokážeme zjednať adekvátny prístup k fakticite, ku ktorej sa dané abstraktá vzťahujú – Husserl to vyjadruje nasledovnou „sťažnosťou“: „*Zoberme si napríklad dobre pochopené algebraické znaky alebo celé formuly, či slovne vyjadrené vety ako „každá algebraická rovnica nepárneho stupňa má minimálne jeden reálny koreň“ a vykážeme nutné pozorovania. Ak by som mal zreferovať, čo nachádzam, napadá ma nasledovný príklad: otvorená kniha (poznávam ju ako Serretovu Algebru), potom zmyslový typus jednej algebraickej funkcie v Teubnerovej tlači a pri slove koreň známy symbol $\sqrt{\quad}$.*“ Husserl dopĺňa, že akokoľvek príslušnú vetu chápe, názorný obraz toto pochopenie nesprevádza. Ak by sme sa snažili abstraktum vyplniť prislúchajúcou zmyslovosťou, narazili by sme totiž na ten problém, že konkrétny materiál je ťažko dohľadateľný – buďto z dôvodu priveľkej miery abstrakcie, alebo komplexnosti.¹²⁰

Husserl uplatňuje v tomto prípade vyššie spomínané descartovské rozlíšenie na *imaginatio* a *intellectio*.¹²¹ Zatiaľ čo názornosť nám pomáha *uchopiť* ideality, ktoré je možné názorne uchopiť, pochopenie, intelekt nám umožňuje *chápať* také ideality, ktoré

---

¹¹⁹ „(...) ein Ausdruck sinnvoll und doch ohne illustrierende Anschauung fungieren kann.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 66

¹²⁰ Dovoľme si úvahu pod čiarou. Pokiaľ uvažujeme o pojmoch ako „kultúra“ alebo „umenie“, možno takisto hovoriť o snahe tieto pojmy definovať a diskusiách, ktoré sa o ich definície vedú. Domnievame sa, že uspôsobenosť abstraktných pojmov na diskusiu je daná práve ich difúznym významovým vyplnením. To diferuje od subjektu k subjektu (resp. od skupiny subjektov k inej), navyše v patričnej komplexnosti, na základe osobnej životnej skúsenosti, platných spoločenských noriem, tradície, atď. Zároveň, významová intencia umožňuje hovoriť o jednom pojme, o ktorom je na jej základe možné dohovoriť sa.

¹²¹ U Husserla by pojmu *imaginatio* zodpovedal pojem *Anschaulichkeit*, a pojmu *intellectio* pojem *Verstehen*. Druhý pojednávaný pojem Husserl bližšie nedefinuje, avšak v hojnej miere s ním pracuje.

sú zmyslovosti vzdialené, alebo nie je v ľudských možnostiach ich názorné sprítomnenie uskutočniť. Husserl zmieňuje klasický Descartov príklad s tisícuholníkom, ktorý si zrejme nemôžeme predstaviť, ale dokážeme o ňom napríklad vysloviť určitú matematickú pravdu. Podľa Mohantyho vďaka názorovému vyplneniu možno rozlíšiť medzi myšlienkou, či symbolickým chápaním v prípade, že vyplnenie chýba a vedením v prípade, že je prítomné.¹²²

Podľa Husserla v rámci symbolického myslenia (ako napríklad pri aritmetických operáciách) nepracujeme so znakmi, ktorým by chýbal význam. Ich význam je však významom, ktorý je daný funkcionálne ako úloha, či postavenie danej významovej intencie, daného zmyslu v rámci možných operácií. Husserl významy, ktoré sú schopné fungovať v symbolickej rovine bez prislúchajúceho významového vyplnenia nazýva operačnými významami (*Operationsbedeutung*), či významami hry (*Spielbedeutung*). Ako vidíme, pokiaľ nie je prítomné názorové vyplnenie, sme odkázaní v pochopení významovej intencie na kontext použitia.¹²³

„Znakové vedomie“ podľa Husserla je schopné pracovať s rečovými jednotkami v komunikačnej, alebo inej jazykovej praxi – do tej miery, do akej zmysel výpovede tvorí významová intencia. Husserl píše, že tam „*kde výrazu rozumieme, ale nie je oživený skrze ilustrujúci názor, vyvstáva (...) jav prostého znaku ako tu a teraz daného fyzického objektu (...)*“¹²⁴ Od významovej intencie v mnohých prípadoch významové vyplnenie nemožno rozlíšiť. Zaiste, nie je tomu tak v prípadoch, kedy významové vyplnenie chýba. Práve v takých prípadoch možno veľmi dobre uchopiť kvalitu významovej intencie ako podstatného určenia významu. V danom prípade, ako sa domnievame, máme prístup ku komunikovanej intencii skrze pochopenie (*Verstehen*) a nie cez znázornenie (*Veranschaulichung*). Sme toho názoru, že pochopenie nám ukazuje predovšetkým spôsoby, akými je s danou intenciou kontextuálne možné operovať, t.j. akoby jej extenziu. „Intenziu“ intencie by sprostredkúval, naproti tomu, až názor, ktorý nám

---

¹²² “We could likewise say that the correlative notion of meaning-fulfilment is called for to account for the difference between mere thought or symbolic understanding on the one hand and knowledge on the other.”
Mohanty J. N., *Edmund Husserl's Theory of Meaning*, MARTINUS NIJHOFF / THE HAGUE / 1976, str. 44

¹²³ Zaujímavé, no rozsah práce presahujúce, by bolo uvažovať o týchto myšlienkach v súvislosti s vývojom jazykového vedomia u detí.

¹²⁴ “(...) wo der Ausdruck verstanden, aber durch keine illustrirende Anschauung belebt ist, so erwächst (...) die Erscheinung des blossen Zeichens al shier und jetzt gegebenen physischen Objektes (...).”
Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 76

pomáha jasne a zreteľne uchopiť podstatu tejto intencie založenú vo veci, určitom jej určení, súbore vecí atď. – skrátka v danej predmetnosti.

Fakt, že môžeme chápať význam aj bez názorného vyplnenia sa javí ako nanajvýš dôležitý rozlišujúci znak pojmu významu samotného. Táto skutočnosť nám totiž hovorí, že nutnými podmienkami významu sú subjekt, ktorý realizuje význam udeľujúcu aktivitu, udeľovaná významová intencia a predmetnosť významu. Vyplňujúci názor, akokoľvek nie je nutnou podmienkou významového vedomia, umožňuje *poznanie* v jeho konečnej platnosti. Pokiaľ neuplatňujeme schopnosť názornosti pri odčítaní významu (či už v rámci komunikačnej alebo epistemologickej praxi), sme schopní výhradne *kontextuálneho, funkcionálneho pochopenia* daného výrazu a nie plného nahliadnutia stavu vecí.

6. Epistemológia a jazyk

V prípade interpretácie *Logických skúmaní* je nutné aspoň veľmi zhruba ujasniť, akým spôsobom sme vlastne nakladali so vzťahom epistemológie k jazyku. Po prvé sa domnievame, že Husserl sám nie veľmi dobre v *Logických skúmaníach* členy tohto vzťahu rozlišuje. Pojem zmysel udeľujúcich aktov, ktoré majú ustanovovať význam, je používaný synonymne s významovou intenciou, ktorá môže vo výraze význam komunikovať. Zatiaľ čo prvé typy aktov, zdá sa, akcentujú skôr noetickú a skôr receptívnu aktivitu, druhé „naopak“ aktivitu praktickú a produktívnu. Je potrebné však uviesť na pravú mieru, že daná indiferentnosť podľa nás výrazne neovplyvňuje pochopenie Husserlovej teórie jazyka a to z dvoch dôvodov: jednak sa dá z výkladovej línie *Logických skúmaní* odčítať, že jazykové akty Husserl uvažuje v tesnej blízkosti s noetickými, a že sám by takúto interpretáciu svojej koncepcie nepoprel; taktiež sa však domnievame, že ustanovením sféry „osamelého hovoru“ sa Husserlovi podarilo extrahovať oblasť, v ktorej má zmysel hovoriť o význam (či ak chceme zmysel) udeľujúcich aktoch bez toho, aby museli byť uplatňované v praxi a zároveň mohli konštituovať jazykovú prax. Významy sa osamelému hovoru javia ako zmysly, ktorými je (mu) daná predmetnosť – až ako takéto však *dokážu fundovať* rečovú prax. Významová intencia by nedokázala ustanoviť možnosť významového vyplnenia v rečovej praxi, pokiaľ by sama nebola významovo istým (vždy konkrétnym a významovému vyplneniu adekvátnym) spôsobom saturovaná. Preto sa domnievame, že významová intencia, ktorá ustanovuje zmysel v noetickej aktivite, je tá istá ako významová intencia fungujúca ako *zámer* v rečovej aktivite.

Husserl vo *Formálnej a transcendentálnej logike* upozorňuje na pôvod slova logika v gréckom λόγος. Túto súvislosť, Husserl, i keď nie explicitne, zastával už v *Logických skúmaníach*. Obraz logiky, ktorú buduje Husserl (podľa nášho názoru už v *Logických skúmaníach* ako logiku transcendentálnu), vzťah epistemológie a jazyka stelesňuje do tej miery, do akej grécky pojem logu zhmotňuje tak rečový ako poznávací aspekt zmyslu, a napokon zmysel ako výsledok poznávacej aktivity sám.¹²⁵ Husserl tieto aspekty v *Logických skúmaníach* nerozlišuje tak precízne ako v neskoršom diele, domnievame sa však, že táto línia Husserlovej filozofie bola prítomná už v diele ranom.

---

¹²⁵ Husserl E., Husserl E., *Formale und transzendente Logik: Versuch einer Kritik der logischen Vernunft*, Max Niemeyer Verlag, Halle (Saale) 1929, str. 16

7. Zhodnotenie a záverečná úvaha

V predloženej práci sme sa pokúsili nájsť balans medzi subjektívnym (psychickým, gramatickým) a objektívnym (ideálnym) založením Husserlovej teórie významu. Možno povedať, že sme sa pokúšali cez „transcedentalizmus“ priblížiť „psychologizmus“ „platonizmu“. Pokúšali sme sa toho dosiahnuť vzťahnutím význam udeľujúcich aktov na reálnu predmetnosť, pričom fundujúcu úlohu v tomto projekte zohrávala názornosť ako taká psychická kapacita, ktorá umožňuje významové vyplnenie. Rola významového vyplnenia sa preto stala pre našu prácu centrálnou a snažili sme sa zdôrazniť, že až vďaka tomuto úkonu možno dospieť k významu vôbec.

Všeobecne sme pritom k významu pristupovali ako ideálnej inštancii, entite, ktorá tvorí oblasť čistej logiky. Význam chápeme preto s Husserlom predovšetkým ako určitú ideálnu konštantu, podľa ktorej možno orientovať reč. Husserl definuje význam ako jednotu druhu, či univerzálne meno, a má pre neho platnosť idey. Táto jednota je identitou intencie, a jednotou mnohosti rozmanitých významových vyplnení. Význam ako idealita je v podstate úbežníkom¹²⁶ významovej intencie, pričom je tvorená jednotlivými významovými vyplneniami ako konkrétnymi prípadmi druhovej jednoty.

Pokúsili sme sa ukázať zároveň to, že napriek Husserlovej inklinácii k ideálno-objektívnemu založeniu, možno hovoriť o využiteľnosti takto koncipovanej teórie v praxi a zdôrazniť takisto, že Husserl sám sa rečovej praxi vo svojich úvahách nevyhýba. Husserl sám vychádza z úvah o výraze, ktoré považuje za dôležité z toho dôvodu, že s významom sa stretávame predovšetkým v jeho „gramatickom“ šate. Takisto možno tvrdiť, že jednota významu ako druhová jednota je *možná* nielen vďaka možným významovým realizáciám, ale aj *aktuálna* vďaka vyplneniam aktuálnym. Význam ako jednota druhu je jednotou jednotlivých významových vyplnení. Myšlienka významu ako jednoty druhu nás automaticky vedie k myšlienke aktuálnych realizácií danej významovej intencie v podobe významových vyplnení, ktoré do veľkej miery prebiehajú v praxi - práve do tej miery, do akej možno hovoriť o ich rozmanitosti.

---

¹²⁶ Tento výraz používame veľmi voľne, uvedomujúc si, že pre Husserla myšlienka normativity jednotlivého významu bola neprijateľná. Máme tu na mysli skôr skutočnosť, že subjektívny výraz je nahraditeľný objektívnym a podľa Husserla práve týmto spôsobom môžeme dospieť k významu (ako ideálnemu).

Dovoľujeme si na záver tvrdiť, že Husserlova teória významu má stále čo ponúknuť - a to i napriek značnej kritizovateľnosti i kritike ako i značnému posunu v myslení jazyka. Predovšetkým Husserl dokázal artikulovať vzťah skúsenosti ako i reflexie a ich dôsledkov v podobe názoru ku konštitúcií jazykových inštancií. Zároveň ale dokázal, podľa našej interpretácie, nájsť taký spôsob konštitúcie významu, ktorý napriek skúsenostnému založeniu, ktoré je zachytené v pojme významového vyplnenia, dokázal uchovať význam ako ideálnu entitu a k tomu dovoľuje na základe takéhoto vzorca vybudovať takisto rečovú prax. Na druhú stranu je podľa nás nutné uviesť, že Husserl sám v svojom pojednaní kolísa medzi uvažovaním v jazykovej praxi a uvažovaním v praxi noetickej bez toho, aby si bol týchto dvoch rovín plne vedomý. Tak je napríklad podľa nášho mienenie otázne, do akej miery možno hovoriť o významovom vyplnení bez prítomnosti druhej osoby, ktorá sprostredkúva intenciu, na ktorú vyplnenie reaguje.

Na záver uveďme Husserlovo zistenie z konca prvého skúmania, ktoré veľmi pregnantne vyjadruje hodnotu, ktorú pripisoval názornosti v konštitúcií významu. Názornosť pre Husserla naprieč celými skúmaniami nevystupuje len v roli ilustrujúceho názoru, alebo predstavy, ktorá sprevádza sprítomnenie významovej intencie, ale i v podobe evidencie, ktorá nám umožňuje isté, pretože jasné a zreteľné poznanie. Podľa Husserl zmysel objavujeme a je objektívne platný. *„Vie (bádatel'), že objektívnu platnosť myšlienok a myšlienkových súvislostí, pojmov a právd nevytvára, akoby sa malo jednať o náhodnosti jeho alebo, všeobecne, ľudského ducha, ale že ich nahliada, objavuje.“*¹²⁷ Vďaka prijatiu lotzovského modelu, ktorý zdôrazňuje, že ideálnym obsahom náleží reálnosť, nakoľko im náleží platnosť, sa Husserl však elegantne vyhýba metafyzickému extrém, ktorý by mohol tvrdiť faktickú existenciu zmyslu. Zmysel podľa neho náleží práve logickej súvislosti a to práve tým, že je *uplatniteľný* vo fakticite. Husserl, každopádne, kladie veľmi silný akcent na rolu intuitívneho nahliadnutia, ktoré nám zaručuje *isté* poznanie. Celkom v tejto intencii, ako sa domnievame, prebieha aj z nášho pohľadu najhlbšia úvaha *Logických skúmaní*. Jedná sa o pasáž, v ktorej Husserl opakovane trvá na striktnej identite významu, pričom ho opätovne defirencuje od svojej faktickej realizácie. Dodajme, že Husserl opakovane tvrdí, že až po diferenciacii významu

---

¹²⁷ „Er weiss auch, dass er die objective Geltung der Gedanken und gedanklichen Zusammenhänge, die der Begriffe und Wahrheiten nicht macht, als handelte es sich um Zufälligkeiten seines oder des allgemein menschlichen Geistes, sondern dass er sie einsieht, entdedckt.“
Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S., str. 95

ako ideálnej jednoty možno rozumne formulovať základy logiky.¹²⁸ Pozoruhodné však je, že Husserl sa obracia k „evidencii ako poslednej autorite v otázkach poznania“ a tvrdí nasledovné: „Nahliadam, že v opakovaných aktoch predstavovania si a súdenia mienim to isté, ten istý pojem, resp. tú istú vetu; nahliadam, že kde je reč napr. o vete alebo o pravde π je transcendentné číslo, nemám na očiach nič iné ako individuálny zážitok alebo moment zážitku nejakej osoby. Nahliadam, že táto reflektujúca reč, má za predmet skutočne to, čo vytvára v prostej reči význam. Nahliadam, nakoniec, že čo mienim v menovanej vete (alebo keď ju počujem), alebo čo v nej ponímam ako jej význam, je identické, bez ohľadu na to, či myslím alebo existujem, bez ohľadu na to, či vôbec existujú mysliace osoby a akty.“¹²⁹ Ako je zrejmé z citácie, Husserl si zakladal na fundujúcej roli nahliadnutia, intuície, či evidencie v konštitúcii vedenia. Domnievame sa preto, že poslednou inštanciou poznania o definičných charakteristikách významu (alebo akéhokoľvek iného pojmu, alebo inej ideality) pre Husserla, celkom v intencii jeho ostatného mysliteľského diela, preto nie je definičná a kategoriálna analýza daného pojmu, ale žitá istota plynúca z nahliadnutia toho, ako veci sú. To dokladá aj úvod do *Logických skúmaní II*, kde si Husserl pripravuje pôdu pre skúmania, keď upozorňuje na spôsob, akým bude pracovať. Už tu Husserl mieni pristúpiť k veciam samým.¹³⁰ Tieto „veci“ však majú špecifickú – logickú a abstraktnú povahu. Môže byť preto kontraintuitívne klásť metódu poznania, ktorá za svoj najspôľahlivejší prostriedok považuje evidenciu ako nahliadnutie, do súvislosti s vedením o ťažko uchopiteľných *pojmach*. Ničmenej, táto skutočnosť a vlastnosť Husserlovej filozofie nám môže sprítomniť rolu názornosti v konštitúcií ideálnych entít, ktorými významy (podľa Husserla) nepochybne sú. V práci, s jej akcentom na pre Husserla typický názorný charakter (konečného a stabilného) poznania, sme sa pokúšali zdôrazniť predovšetkým to, že zmyslovosť v podobe názornosti má v konštitúcií jazyka svoje neodmysliteľné miesto.

---

¹²⁸ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 100

¹²⁹ „Ich sehe ein, dass ich in wiederholten Acten des Vorstellens und Urtheilens identisch dasselbe, denselben Begriff, bzw. denselben Satz meine, bzw. meinen kann; ich sehe ein, dass ich, wo z.B. von dem Satze oder der Wahrheit π ist eine transzendente Zahl die Rede ist, nichts weniger im Auge habe als das individuelle Erlebnis oder Erlebnismoment irgendeiner Person. Ich sehe ein, dass diese reflectirende Rede wirklich das zum Gegenstande hat, was in der schlichten Rede die Bedeutung ausmacht. Ich sehe endlich ein, dass, was ich in dem genannten Satze meine oder (wenn ich ihn höre) als seine Bedeutung auffasse, identisch ist, was es ist, ob ich denke und bin, ob überhaupt denkende Personen und Acte sind, oder nich.“

Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S., str. 100

¹³⁰ Husserl E., *Logische Untersuchungen II*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900, str. 7

8. Použitá literatura

Husserl E., *Erfahrung und Urteil*, ACADEMIA / VERLAGSBUCHHANDLUNG, Prag 1939;

Husserl E., *Formale und Transzendente Logik: Versuch einer Kritik der logischen Vernunft*, Max Niemeyer Verlag, Halle (Saale) 1929;

Husserl E., *Ideje k čistě fenomenologii a fenomenologické filosofii I*, Oikoymenh, Praha 2004;

Husserl E., *Ideje k čistě fenomenologii a fenomenologické filosofii II*, Oikoymneh, Praha 2006;

Husserl E., *Logische Untersuchungen*, Max Niemeyer, Halle a. S. 1900;

Husserl E., *Philosophie der Arithmetik: Psychologische und logische Untersuchungen*, C. E. M. Pfeffer (Robert Stricker) 1901;

Husserl E., *Über den Begriff der Zahl, Psychologische Analysen*, Heynemann'sche Buchdruckerei (F. Beyer), Halle a. S. 1887;

Frege G., *Über Sinn und Bedeutung*, elektronický zdroj: <http://www.uni-konstanz.de/philosophie/files/frege.pdf>;

Bernet R., Kern I., Marbach E., *Úvod do myšlení Edmunda Husserla*, Oikoymenh, Praha 2004;

Dreyfus H. L. with Hall H. (eds.), *Husserl, Intentionality & Cognitive Science*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England 1982;

Haddock G. E. R., *Edmund Husserls Philosophie der Logik und Mathematik im Lichte der gegenwärtigen Logik und Grundlagenforschung*; Inaugural – Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Philosophischen Fakultät der Rheinischen Friedrich – Wilhelms – Universität zu Bonn, Bonn 1973;

Janoušek H., *Intencionalita a apriorita: Studie ke vztahu Brentanovy a Husserlovy filosofie*; Togga, Praha 2004;

Janoušek H., *Problém Husserlovy rané teorie významu*, in: *Filosofický časopis 5*, ročník 63, Praha 2015;

Kohák E., *Idea & Experience: Edmund Husserl's Project of Phenomenology in Ideas I*, The University of Chicago Press, Chicago and London 1978;

MacDonald P. S., *Descartes and Husserl: The Philosophical Project of Radical Beginnings*, State University of New York Press, Albany 2000;

Tengelyi L., *Erfahrung und Ausdruck: Phänomenologie im Umbruch bei Husserl und seinen Nachfolgern*, Springer, Dordrecht 2007;

Tugendhat E., *Der Wahrheitsbegriff bei Husserl und Heidegger*, elektronický zdroj: https://books.google.cz/books?id=5Cmby8atxGoC&pg=PA26&dq=wahrheitsbegriff+nach+husserl+und+heidegger+tugendhat&hl=sk&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q=wahrheitsbegriff%20nach%20husserl%20und%20heidegger%20tugendhat&f=false;

Urban P., *Raný Husserl a filosofie jazyka: K Husserlově filosofii a myšlení jazyka v období 1891 – 1914*, FILOSOFIA, Praha 2013.